
BEDER JOURNAL OF HUMANITIES

ISSUE:13

SPRING 2021

About the Journal

Beder Journal of Humanities (BJH) is a peer-reviewed journal published by University College "Bedër" High Education Institution (HEI), Faculty of Humanities and Law. The main objective of BJH is provide international scholars an intellectual platform for the exchange of contemporary research

The journal publishes research papers in the fields of Humanities such as Law, Theology, Communications, Spirituality, Economy and Religion, Morality, History, International Relations, Political Science, Public Relation, Marketing, Human Rights and Sociology, Education and Literature. From 2013, Beder Journal of Humanities (BJH) became a scholarly blind peer-reviewed publication, with an Editorial Board and International Advisory Board comprised of eminent scholars in Balkan, Europe and beyond.

EDITOR-IN-CHIEF

Assoc. Prof. Dr. Rahim Ombashi, University College Bedër, Albania.

ASSISTANT EDITORS

PhD Valmora Gogo, University College Beder, Albania
PhD Nertil Bërdufi, University College Beder, Albania

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ferdinand Gjana, University College Beder, Albania
Prof. Dr. Altin Shegani, Tirana University, Albania
Assoc. Prof. Dr. Ervin Pupe, Anëtar i Gjykatës së Lartë të RSH, Kryetar i Këshillit të Emërimeve në Drejtësi (KED), ALBANIA
Prof. Dr. Ayhan Tekineş, Vienna University, Austria
Prof. Dr. Hajri Shehu, University of Tirana, Albania
Prof. Dr. Rami Memushaj, University of Tirana, Albania
Akad. Fejzi Kolaneci, Akademician
Assoc. Prof. Dr. Mark Marku, University of Tirana, Albania
Assoc. Prof. Dr. Selami Xhepa, European University of Tirana, Albania
Dr. Skender Bruçaj, University College Beder, Albania
PhD Besa Ombashi, University College Beder, Albania
PhD Ana Uka, University College Beder, Albania
PhD Atakan Derelioğlu, University College Beder, Albania
PhD Bojana Hajdini, University College Beder, Albania
PhD Erlis Çela, University College Beder, Albania
PhD Ferdinand Xhaferraj, University College Beder, Albania
PhD Genti Kruja, University College Beder, Albania
PhD Ilirjana Kaceli, University College Beder, Albania
PhD Gentian Skara, Bedër University College, Albania
Dr. Heliona Miço (Bellani), Epoka University, Albania
PhD Denard Veshi, University College Beder, Albania

PhD Isa Erbaş, University College Beder, Albania
PhD Jamal Alsafarti, University College Beder, Albania
PhD Ndrëçim Ciroka, University College Beder, Albania
PhD Ramadan Cipuri, University of Tirana, Albania
PhD Sadullah Yılmaz, University College Beder, Albania

INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Abdullah Hamiti, University of Prishtina, KOSOVO
Prof. Dr. Admiel Kosman, Potsdam University, GERMANY
Prof. Dr. Francesco Zannini, Pontificio Istituto di Studi Arabi e d'Islamistica, ITALY.
Prof. Dr. Hamit Xhaferri, Universiteti UEJ, Tetovo, NORTH MACEDONIA
Prof. Dr. Hans Köchler, Innsbruck University, AUSTRIA
Assoc. Prof. Dr. Denita Cepiku, University of Rome Tor Vergata, ITALY
Prof. Orlando R. Kelm, University of Texas at Austin, USA
Assoc. Prof. Ricardo O. dos Santos, Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, BRAZIL
Dr. Claudia Ribeiro Pereira Nunes, The Federal University of Amazonas, BRASIL
Prof. Dr. Mark Webb, Texas Tech. University, USA
Prof. Dr. Paul Weller, University of Derby, U.K.
Prof. Mohammed Abdulla Albaili Alhammad, UAE
Prof. Dr. Sebastiano Tafaro, Bari University, ITALY
Akad. Feti Mehdiu, Prishtina, KOSOVO
Assoc. Prof. Dr. Ahmet Ecirli, Institute of Sociology, Academia Romana, ROMANIA
Assoc. Prof. Dr. Laura Tafaro, Bari University, ITALY
Prof. Dr. Niccolò Persiani, University of Florence, ITALY
Assoc. Prof. Florian Andrei Vlad, Ovidius University, Constanta, ROMANIA
Professor Timothy Reagan, Maine University, USA

BEDER JOURNAL OF HUMANITIES

ISSUE:13
SPRING 2021

Publication Frequency: Biannual

ISSN: 2306-6083

ISSN Online: 2707-3041

Tirana, Albania

www.bjh.beder.edu.al

Table of Contents

Anisa Sauli

Teaching writing skills to english learners Challenges and difficulties.....1

Arti Omeri, Nereida Omeri

Topic: the spread of crypto-christianity in the region of shpati in elbasan district.....20

Enkeleda Fejzulla Pano

Coronavirus / covid 19 in albania and the challenges
of online education in the field of vocational education and training.....33

Holta Seferi

Challenges of online learning and cybernet security.....45

Rahim OMBASHI

Mass Media Communication: The progress of discourses
in the Albanian language during ‘Pandemic resilience’ 65

Sajmir Bata

Covid-19 and the respect of human rights.....88

Anisa Sauli¹

**TEACHING WRITING SKILLS TO ENGLISH
LEARNERS
CHALLENGES AND DIFFICULTIES**

Abstract

The main objective of this study is to analyze the challenges and difficulties that teachers face teaching the writing skills in English language. It explores and studies the relationship between reading and writing as complementary skills. It emphasizes the importance of reading and storytelling at an early age, as a factor that contributes directly to the development of writing skills and learner's success not only in writing, but in the academic achievement as well. This study gives an overview of some of the writing approaches as Product Approach, Process Approach, Genre Approach and Process-Genre Approach and strategies that help to teach writing skills effectively. It also presents an overview of challenges and difficulties encountered by teachers and students while teaching/learning this skill. A qualitative and quantitative study gathers information through a questionnaire conducted in one of the private international schools in Tirana. The participants are 9

---

¹ MSc. Anisa Sauli
Bedër University College
Faculty of Humanities and Law
Department of Education and English Language

experienced English teachers who have shared their experiences and strategies that make teaching of writing skills more effective and fruitful. The results show that writing is indeed considered the most difficult skill to be taught and mastered, but the implementation of the right approaches and strategies can make it easier for both teachers and students.

Keywords: *writing skills, reading skills, writing approaches, writing strategies, teachers' difficulties, students' difficulties, teachers' opinions*

1. INTRODUCTION

BACKGROUND OF THE STUDY

In the previous decades, teaching of English language has been focused mostly on reading and speaking skills, disregarding and neglecting writing skills. These skills have been seen as an extension of speaking since they are considered as just an orthographic representation of spoken language. They also have been taught and used as a tool that reinforces grammar and vocabulary acquisition.

Learners on the other hand, have been considered as passive rather than active during the learning process. Those writing sections that were part of the books or language programs treated writing as a mechanical process that learners had to practice until mastering; leaving very aside the mental processes that take place while these skills are acquired. The discrepancies between grammar acquisition and writing acquisition casted doubt on this approach's effectiveness. After 1963, the research began to focus on the internal processes that happen in a writer's mind while he/she attempts to produce a writing piece.

Writing is the most complex skill compared to the other three language skills, consequently, mastering it goes through many challenges and difficulties. These challenges and difficulties include learners and teachers altogether. They are encountered not only during a certain stage of writing, but during the whole process and at different levels of difficulty for each individual. This means that teachers should analyze students' difficulties and address each of them accordingly by

implementing the right approaches and strategies. The four skills also should be studied and learnt interrelated with each other and in their full complexity.

Despite the fact that this topic is widely researched and have been introduced many new methods of how teachers should approach teaching writing skills and implement new strategies and approaches, it remains an area of debate due to its complexity and difficulty. This study raises some questions and attempts to answer them by analyzing different researches, opinions and ideas.

Writing skills should be demystified from previous ideas, which suggested that it is very difficult to master them, and not all the learners can be successful in it. By finding and analyzing reasons that hinder learners to learn how to write it can be overcome the fear and insecurity of writing. Teachers and learners should explore and find ways that best fit their learning environment in order to effectively master this skill.

2. THEORETICAL BACKGROUND

Theories of teaching writing skills have changed over the years. In the past, like in other language skills, the focus has always been on the product, disregarding almost totally the process of this productive skill. Since writing has been considered a supporting skill (mainly to teach grammar) at the end of the class or exam it was important only the final draft. Later on, the focus shifted from product to the process of writing, taking into consideration its complexity. This shifting marked the transition from product approach to the process approach.

2.1 Product Approach

As the name suggests, this approach was focused on the product. In the product, approach learners were given a pattern and asked to imitate it. Their main goal was imitating mechanically the given model, not analyzing the way they approach the process of writing. According to its proponents, its application enhances students' writing proficiency. This approach it is often referred to as the traditional approach and it is argued to be helpful for the students as it exposes them to native-like models of written language, presents them to correct grammar rules and syntactic structures, but on the other hand this approach it is criticized as an approach that devalues student's creativity and potential (Nordin & Mohamad, 2017).

2.2 Process Approach

Process approach, unlike product approach, focuses on the complex process of writing. It directs the learners towards discovery of their potential by allowing them to discover and engage in a topic, to write more than one draft and revise. This approach includes four main writing stages: planning, drafting, revising and editing (Selvaraj & Aziz, 2019). By following all these stages students have the opportunity to generate their own ideas and discuss or brainstorm regarding a certain topic. Later on, they can attempt to organize their ideas, revise and edit drafts many times based on teacher's feedback, peer's feedback.

Process approach is considered as a recursive model since it is focused on revision and feedback. Teacher's role in this approach is that

of a facilitator, helping students reveal their potential and consequently the approach itself is a learner-centered approach.

2.3 Genre Approach

While genre approach is an approach that emphasizes the social context in which writing is produced. This approach suggests reading and investigating different texts and contexts and reflecting on this variety of genres. Scaffolding is an important part of this approach. Teacher presents to the students a model of writing and then students have to discuss it, analyze the text and the way it is structured. At the beginning of application of this approach the teacher's role is that of an explicit instructor and later as the students progress the teacher becomes a facilitator and the learner becomes more independent (Nordin & Mohamad, 2017).

This approach is highly effective for learners, especially for beginners, because it introduces and exposes them to a variety of genres, presents authentic models of writing and helps them build confidence and become knowledgeable (Selvaraj & Aziz, 2019). On the other hand, as all approaches, despite positive aspects, it is criticized as an approach that makes the learner dependable on the teacher's choice of materials and models and does not give the opportunity to be creative or express his/her own ideas. It is an approach that risks transforming from a productive approach into a counterproductive one (Nordin & Mohamad, 2017).

2.4 Process-genre approach

The three approaches mentioned above have been criticized for at least one aspect, which means that the application of only one approach is not sufficient and effective to teach writing skills. The interwoven of the three approaches instead would be a better approach, by synthesizing the strengths of process approach, genre approach and product approach. The implementation of an eclectic approach would give teachers and students more opportunities to engage in writing skills and discover which element of each approach can help more in teaching and learning as well (Rusinovci, 2015).

3. TEACHING STRATEGIES THAT ENHANCE WRITING SKILLS

Writing skills are quite challenging to master due to the complexity that the writing process involves. “Writing is the most public performance of our intelligence. Students who struggle with reading can hide out, pretending they understand something they never read or choosing simply not to participate in the discussion of a text. Writing, however, is present -in black and white-for all to see.” (Burke, 2009, p.4).

The same challenge stands for teachers who teach this skill. They have to apply different strategies; often-different strategies for different students, keeping in mind their learning style, background and language level. Below are listed some of the strategies that can be used in order to facilitate learning of writing skills:

3.1 Designing Effective Writing Assignments

According to Don Murray (2004), a writing teacher, writing assignments are divided into two categories: open and closed. The open assignment allows the students to create and choose their own topics, it gives them authority. While the closed assignment is a traditional prompt that has a clear educational purpose, both teacher and student are aware of what it aims to teach. The use of both types of assignments helps students in mastering the writing process and skills (Burke, 2009).

Teachers should be careful to choose meaningful and authentic assignments, make clear the purpose of writing by being as specific as possible while giving instructions. Requirements regarding genre of writing, length, deadline, steps, assessment criteria etc. must be specified since the introduction of the writing assignment (Burke, 2009).

3.2 Teaching students to generate ideas

The whole writing process is complex, but for most of the students or even well known writers, the most difficult part is the starting point. Some might be overwhelmed with ideas; some others might be clueless. “Mark Twain compared writing to sending a bucket down into the well. When the bucket came empty, he knew it was time to get out into the world, usually by travelling on a steamboat down the Mississippi, to replenish his supply of stories. You can’t take your students down the Mississippi, but you can use the same strategies writers have developed over the years.” (Burke, 2009, p. 22).

Reading and discussion are the most helpful activities at this stage. Reading to gather information, not to study, helps in overcoming the feeling of being stuck. Taking notes while reading, making a list of ideas

and then transferring them into graphic organizers helps the generation of ideas and creates connections between them. Whereas discussion can take place while students generate ideas and transfer them to organizers. By a short session of conversational roundtable, students can exchange their ideas with each other. Each of them might make a checklist of ideas discussed and analyze them from different perspectives. After the discussion, each student will be able to elaborate more and extend ideas in his/her first draft.

3.3 Teaching students to write analytically

After students manage to generate ideas and have a broader view of the topic, they need to sieve the information. At this next stage, it is important that they learn how to write analytically. Teachers should break down the writing task into smaller parts and teach students how to approach the writing task. They have to see it as a checklist of what they must do, underlining keywords, analyzing and focusing on what is relevant to the topic. All the generated ideas at the initial stage should be evaluated if they suit their writing purpose. Apart from analyzing, they should also be taught how to organize and synthesize their ideas before starting to write. (Burke, 2009).

3.4 Teaching Drafting and Revision Processes

According to D. M. Murray, revision is not the end but the beginning of the writing process (Murray, 2013). Drafting and revision are very important parts of the writing process, which help students give shape to their ideas and thoughts. Both require commitment and time since they are not linear processes, but dynamic and interactive. During this stage

student may write more than one draft and teachers should give them the opportunity to write terrible first drafts, as this is not an easy process. They should be allowed to make mistakes, to identify them, reflect on these mistakes and then correct and improve.

4. CHALLENGES AND DIFFICULTIES IN TEACHING WRITING SKILLS (TEACHERS' PERSPECTIVE)

Globalization and the growing interdependence of the world's countries and cultures has significantly increased the number of English speakers (as ESL, EFL). The advancement of technology and use of the Internet is one of the factors that has contributed to this increase. Nowadays more and more people are communicating via the Internet for a variety of reasons: school, work, marketing, selling, keeping in touch with each other and so on and so forth. A great number of these people are using English language as a means of communication. This means that the number of those who study English as a Second Language or Foreign Language has also increased.

The bridge that connects these people with the others is English language and the use of its four skills. One of the most frequently used skills is that of writing. Pupils and students have to use writing skills for different assignments and exams during their academic life. However, the use of these skills does not stop at the end of high school or university. When they enter the world of work, they encounter a great number of cases in which they have to apply their writing skills.

4.1 Complexity of writing process

All the above-mentioned cases, which require the use of writing skills show that writing is an important skill that has to be mastered during school years. Teachers start teaching this skill from the early years through different activities and assignments. Writing itself, on the other hand, belongs to a high-level ability, which involves a more complex process compared to the other skills, and the other three skills have to be mastered in order for writing to be mastered. All these factors make it more difficult to be learned and taught.

4.2 Lack of experience and training

From a teacher's perspective, teaching writing is always challenging and difficult. Previous curricula did assign more time to reading, speaking and listening skills, which means that teachers might have a lack of experience when they have to teach writing skills. *"Others lack the sense of how to teach writing. The complexity of the writing process, which consists of both cognitive and emotional elements, can leave even the strongest teachers feeling ineffective, unsure of where to begin or how to proceed."* (Burke, 2009). Professional experience is an important factor which makes a teacher willing to teach the skill and also comfortable and confident. Training that schools offer is sparse and also in poor or rural areas those who are teaching English do not have adequate training to teach in general or to teach English in particular (Copland, Garton & Burns, 2014). Sometimes the training offered comes from the publishing company of the book and as a result, this training is offered only to those who will use this method in teaching English.

4.3 New approaches focusing only on small classes

Recently, new approaches to teaching English have been introduced approaches that can be applied in small number and well-equipped classrooms. The reality that students and teachers face is different though. Especially in public schools in Albania, the fulfillment of these two conditions is quite impossible. The large number of students in a classroom, lack of equipment and adequate books makes it difficult to implement the approach accordingly and create learner-centered activities, especially when it comes to writing, which requires a lot of practice before mastered.

4.4 Lack of time and flexibility

To teach writing skills appropriately a teacher needs time to create or adapt activities for his/her classroom and then assess these activities. Most of the school programs pre-set the time in which writing skills must be learned, without giving flexibility to the teacher. Classrooms include many students with different language levels; each with a different learning style; some with different learning difficulties. The 45 minutes' frame, the block model or the semestral/yearly hours are never enough to complete and assess all the activities that the program dictates (Moses & Mohamad 2019).

4.5 Motivation

Motivation is the key to start and finish a task or to achieve a goal. To encourage young learners to write, a teacher also needs to motivate them. Most of the students are not aware of the importance of writing in their later life. Teachers find it challenging to convince young learners

that writing is not only a skill that helps them pass a test or exam but is also a key element of their professional development and success later in life. Jim Burke in his book “Content Area Writing” states that: “Writing is, in short, essential to students’ success in school, the workplace, and society at large.” (Burke, 2009 p.5). Teachers have to think of different ways and different activities to make these skills interesting and appealing to young learners, so they feel confident and motivated in mastering it.

So, among various difficulties that teachers encounter the most challenging for them are lack of training and lack of time to teach and prepare activities, which are effective for this skill. Additionally, the newly introduced approaches focus more on small classroom activities, but the reality is that usually the majority of the classes include a large number of students, which means that teachers have to adapt these activities. Lastly, motivation stands as the biggest challenge for teachers. They have to convince and inspire students to write, and make them aware of its importance for their future life.

THE STUDY

This research analyses the strong relation of reading and writing, and some of the challenges that teachers encounter while teaching writing skills and students while learning them. The analysis is based on qualitative research done by collecting and analyzing different books and research papers on writing skills, and quantitative research done through a questionnaire at a private international school in Tirana.

People that took part in this questionnaire are 9 English teachers of a private international school in Tirana, which follows an American Curriculum and academic program that applies a Performance-Based/Mastery Learning approach. They are well-experienced teachers; some have 10-20 years' experience and a few of them more than 20 years. Majority of them are native speakers of English language (6 are American, 1 British) and only two of them are Albanian. Each of them gave his/her opinion on challenges and difficulties of teaching writing skills, and suggestions regarding some of the best practices and strategies they use to teach these skills.

RESULTS AND DISCUSSION

Teachers' opinions and suggestions are taken by addressing the main questions of the research paper: Which are some challenges and difficulties that teachers face with writing skills?

Which are some of the best strategies and approaches that teachers use to improve their students' writing skills and motivate them to write?

Teachers were almost in unison when they were asked to rank the teaching of four skills according to their difficulty. Writing was on top for 77.8% of them, additionally explaining that persuasive writing was more challenging because the students find it difficult to use a persuasive language that appeals to the audience. They could not come up with good ideas and work independently with persuasive arguments.

Teaching students to write by using correct grammar, punctuation, and spelling rules are also the other challenges. English grammar is difficult for both native and non-native speakers and makes it

challenging to succeed consistently. While punctuation and spelling mistakes come because of laziness to punctuate and lack of spelling exercises after a certain age. In order to help students improve their writing skills teachers use different strategies and approaches, which make learning efficient and the class more productive. According to teachers' answers, some best strategies can make teaching and learning of writing skills easier.

Firstly, teachers have to provide good models/mentoring texts in order for students to be presented to correct language rules and writing models. Having a sample in front of them is a good start to creating a general idea of how a writing piece should be.

Secondly, teachers should provide continuous guidance throughout the whole process of writing and encourage students to read different texts of different genres. Since this process includes certain stages teachers should divide it systematically by following strategies of brainstorming; planning (pre-writing stage); drafting; editing and revising and lastly publishing.

Thirdly, providing and encouraging students to read a variety of genres plays a crucial role in writing skills learning. When teachers were asked if there is any direct connection between reading and writing, 3 of them agreed that those students who read a lot are also good writers, 4 think that a good reader is not necessarily a good writer, while 2 of them think that sometimes good readers are good writers. However, reading has proved to have a direct impact on students' writing skills. The more a student reads, and the more variety his/her reading has, the richer his/her vocabulary will be. The exposure to authentic and good models of writing, correct grammar and syntactic structures, correct punctuation

and spelling are all elements that provide a good foundation for writing skills.

Lastly, according to the teachers included in the questionnaire it is important to divide the writing process in steps. Students should start first with brainstorming then follow with planning, drafting, editing, revising and lastly why not encourage them to publish their writing. Motivation, on the other hand, is an important element, which helps students to be eager to get involved in this process. Teachers can motivate students through several strategies as:

- Giving them the opportunity to write about topics they are interested in- teacher should be aware of current trends and events. Students feel more comfortable and confident to write about topics they like and know more about.
- Finding a way for students to publish and share their work with classmates/wider audience. Publishing and sharing increases their self-esteem and confidence.
- Creating a positive classroom environment where they are not afraid to make mistakes. When a teacher gives the students the opportunity to make mistakes, gives them the opportunity to truly learn.
- Giving clear and specific instructions and complementing in order to increase their self-confidence. Writing itself is complex, for the reason teachers have to be as clear and specific as possible with their instructions, so the students understand the steps they have to follow and what they are asked to write.
- Assuring that writing is creating and they are exploring just as they do in any other subject. Students should feel they are exploring and learning as they do in science, math, art etc.

To summarize, it can be said that teachers support and guidance throughout the whole process of teaching and learning writing skills plays a crucial role in students' progress and mastery of this skill. Analysis of obstacles, and difficulties that students have to overcome and then the right choice of approaches and strategies contribute in an effective teaching and learning.

CONCLUSION

This study analyses the challenges of writing skills from teachers' perspective. The hypothesis of the study focuses on the idea that writing is the most challenging skill to be learnt and taught, but the use of various approaches and strategies can help learners overcome such challenges, and teachers to demystify the writing process that happens while students struggle to learn it. This study also sheds light on the research questions that were raised at the beginning of it, by using previous research papers, books and teachers' experience and opinions. Findings of the study show that when writing is studied in conjunction with the other three skills, especially reading, and teachers on the other hand implement the right strategies, motivate the students, and allow them to make mistakes, it is more likely for them to be successful in mastering this skill.

Teachers and peers' feedback also play an important role and help students' improvement. Additionally, giving freedom of choice to the students whenever it is possible, can contribute to their success as writers, since they will feel more comfortable and confident to write about topics that they are informed and interested in.

BIBLIOGRAPHY

Burke, J. (2009). *Content Area Writing*. U.S.A: Scholastic Inc.

Copland, F. Garton, S. & Burns, A. (2014). *Challenges in Teaching English to Young Learners: Global Perspectives and Local Realities*. Retrieved from JSTOR.org: <https://www.jstor.org/stable/43268015>

Corbett, P. (2012). *Teaching English Creatively*. Retrieved from: <https://www.talk4writing.com/wp-content/uploads/2018/12/Overview-Teaching-English-Creatively.docx.pdf>

Gayo, H. & Widodo, P. (2018). *An Analysis of Morphological and Syntactical Errors on the English Writing of Junior High School Indonesian Students*. Retrieved from doi.org: <https://doi.org/10.26803/ijlter.17.4.4>

Lee, J. & Schallert, D.L. (2016). *Exploring the Reading-Writing Connection: A Yearlong Classroom-Based Experimental Study of Middle School Students Developing Literacy in New Language*. Retrieved from JSTOR.org: <https://www.jstor.org/stable/43999150>

Moses, R. & Mohamad, M. (2019). *Challenges faced by Students and Teachers on Writing Skills in ESL Contexts: A Literature Review*. Retrieved from SCIRP - An Academic Publisher: <https://www.scirp.org/journal/paperabs.aspx?paperid=97129>

Murray, D. (2013). *The Craft of Revision, Fifth Edition*. U.S.A: Wadsworth Cengage Learning.

Nordin, Sh. & Mohammad, N. (2017). *The Better of Two Approaches: Process/Genre-Based Approach to Teaching Writing*. Retrieved from MELTA Journals:

<https://journals.melta.org.my/index.php/tet/article/view/315/211>

Rusinovci, Xh. (2015). *Teaching Writing through Process-Genre Based Approach*. Retrieved from David Publisher.org:

<http://www.davidpublisher.org/Public/uploads/Contribute/564943e786db7.pdf>

Selvaraj, M. & Aziz, A.A (2019). *Systematic Review: Approaches in Teaching Writing Skill in ESL Classrooms*. Retrieved from doi.org: <http://dx.doi.org/10.6007/IJARPED/v8-i4/6564>

Silliman, E. Bahr, R. Nagy, W. & Beringer, V. (2018). *Language Bases of Spelling in Writing during Early and Middle Childhood: Grounding Applications to Struggling Writers in Typical Writing Development*. Retrieved from JSTOR.org:

<https://www.jstor.org/stable/10.1163/j.ctv3znwkm.9>

Uso-Juan, E. & Martinez-Flor, A (2006). *Current trends in the development and teaching of the four language skills*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co.

Wengelin, A. & Arfe, B. (2018). *The Complementary Relationships between Reading and Writing in Children with and without Writing Difficulties*. Retrieved from JSTOR.org:

<https://www/jstor.org/stable/10.1163/j.ctv3znwkm.6>

Arti Omeri²

Nereida Omeri³

TOPIC: THE SPREAD OF CRYPTO-CHRISTIANITY IN THE REGION OF SHPATI IN ELBASAN DISTRICT

Abstract

Crypto-Christianity is the phenomenon of concealment of the Christian faith during Ottoman rule. Individuals or various groups publicly acknowledged that they had converted to Islam, but secretly performed the religious rituals of their Christian ancestors in their homes and villages. It is thought that Crypto-Christianity first appeared around 1388 (AD) in Nicaea and then it was spread in the Balkans. This phenomenon could be fully observed in the 19th century. Crypto-Christianity was widespread in the region of Shpati (Elbasan). The main reasons that contributed to the emergence of this phenomenon in the region of Shpati were the economic obligations on non-Muslim subjects, such as 'jizya' tax. So their inability to pay taxes encouraged them to choose Crypto-Christianity as a political compromise. It is characterized as a transitional state from one faith to another, done under certain conditions and circumstances. Most scholars think there were 43 villages in the region of Shpati. The main characteristic of such a conversion was the holding of two names by individuals: a Muslim name (publicly) and a Christian name (in the family). According to some scholars, this happened because the process of transition from one religion to another

---

² PhD Arti Omeri
University College Beder,
aomeri@beder.edu.al

³ PhD Nereida Omeri
Konstandin Kristoforidhi High School
neridaomeri@gmail.com

was not fully implemented. These people gave a pragmatic explanation to authorities. Sometimes they claimed to be Christians so they did not have to be recruited to military services, but on other occasions, they claimed to be Muslims so they did not have to pay the jizya tax. In the early 20th century, this phenomenon in the region of Shpati was rarely encountered and after the Second World War, it ceased to exist.

Keywords: *Crypto-Christianity, Shpati, secret practice of Christianity, Ottoman rule, jizva tax.*

Elbasani është një qendër e rëndësishme që spikat për vlerat e tij historike dhe kulturore. Në historinë e tij skaliten ngjarje me rëndësi jo vetëm për Elbasanin, por për të gjithë Shqipërinë. Përmendim Kongresin e Arsimit në vitin 1909, hapjen e Shkollës Normale po në këtë vit etj. Por këto ngjarje, bën jehonë për shkak të kontributit të jashtëzakonshëm të shumë figurave e personaliteteve të shquara elbasanase që luajtën rol parësor në finalizimin e tyre me sukses. Përmendim Lef Nosin i cili ishte përkrah Ismail Qemalit për Shpalljen e Pavarësisë së Shqipërisë, më 28 Nëntor 1912 dhe u bë pjesë e Qeverisë së kryesuar prej tij (Ministër i Post-Telegrafit), Aqif pashë Biçakçiun që ishte një nga figurat më të spikatura në Kongresin e Lushnjës (janar 1920), i cili u zgjodh dhe kryetar i këtij kongresi me rëndësi për fatet e shtetit shqiptar. Por dhe personalitetet fetare elbasanase, njëkohësisht dhe atdhetarë të shquar kontribuan në proceset e konsolidimit të shtetit shqiptar. Atë Visarion Xhuvani është një nga emrat më të shquar i cili ishte dhe Kryepeshkop i Shqipërisë në vitet 1929-1936. Roli i tij ishte tejet i rëndësishëm për themelimin dhe konsolidimin e Kishës Ortodokse Autoqefale Shqiptare (KOASH).

Kisha Ortodokse në Elbasan ka një të kaluar me traditë të hershme. Këtë e vërtetojnë dhe zbulimet arkeologjike. Përmendim bazilikat e këtij qyteti, ndër të cilat më e njohura është ajo e zbuluar në Kodër të Tepes (Elbasan), e cila mendohet se i përket shekujve IV-V. Vështirësi Ortodoksia pati pas vendosjes së pushtimit osman në Shqipëri. Në vitin 1466 pushtuesit osmanë ndërtuan kalanë e Elbasanit dhe ky qytet filloi të rritej dhe të fuqizohej ekonomikisht dita-ditës. Kjo bëri që shumë ortodoksë të konvertoheshin në myslimanë dhe shumë shpejt në këtë

vend mbizotëroi dukshëm popullsia me shumicë myslimane. Mbijetesa e ortodoksëve sa vinte e vështirësohej për shkak se mbi ta rëndonin taksa të shumta të vendosura nga autoritetet osmane. Prandaj u vu re një dukuri e njohur me emrin “kriptokristianizëm” ose “laramani”, sidomos në Shpat të Elbasanit, e cila kishte të bënte me pranimin publikisht të fesë islame, por që në mënyrë të fshehtë në familje kryheshin ritet e fesë së mëparëshme ortodokse, pra u vu re dukuria e krishtëritimit të fshehtë. Kriptokristianizmi në këtë trevë filloi nga fundi i shekullit XVII dhe vazhdoi deri nga fundi i shekullit XIX.⁴Pra, fenomeni i kriptokristianizmit në zonën e Shpatit u vu re gjatë periudhës osmane.⁵

Kriptokrishtërimi është një fenomen jo vetëm shqiptar.⁶ Sipas studiuesit Moikom Zeqo, kriptokrishtërimi u bë i dukshëm në ishullin e Kretës, kur Kreta u pushtua nga saraçenët në vitet 825 – 961. Kriptokrishtërimi gjithashtu u përhap dhe në Kaukaz, në Siri dhe në Azinë e Vogël. Përhapja e tij gjëlloi në tërë territorin e Ballkanit.⁷ Më tej studiuesi Moikom Zeqo tregon se në Qipro dhe në Kretë kemi kriptokrishterët të quajtur Linovanvakët, në Serbi u quajtën Sharenët, në Shqipëri u quajtën Laramanët, kurse në Greqi kemi rastin e kripto të krishterëve të quajtur Vallakalles. Sipas tij edhe sekti i Bogomilëve në mesjetë, pavarësisht nga heretizmi i tij ruajti për shumë kohë elemente të fesë së

---

⁴Google internet, <https://wiki.shqipopedia.org/kriptokristianizmi>, klikuar, më 21.06.2021.

⁵Elbasani *Enciklopedi*, Elbasan: 2003, Sejko, f. 310-311.

⁶ Google internet, Moikom Zeqo, “*Kriptokrishtërimi në Shqipëri*”, publikuar më 19 dhjetor 2015, <http://www.gazetadita.al/kriptokrishtërimi-ne-shqiperi/>, klikuar, më 21.06.2021.

⁷ Po aty.

mëparshme.⁸ Emra të tjerë të kriptokrishterëve në Ballkan ai përmend, si: Mesokertilles, Paramesi, Tvojverie, Dipistia etj., që tregojnë pikërisht popullsi, të cilat qëndronin midis dy feve, të cilat në dualizmin e tyre në formën e jashtme, gjoja ishin konvertuar në fenë islame ose në një fe tjetër, kurse në përmbajtjen e brendshme vazhdonin të ishin të krishterë.⁹ Kriptokrishtërimi ka kaluar në disa faza. Ndër fazat më pak të studiuara sipas studiuesit në fjalë është ekzistenca e kriptokrishtërimin gjatë kohës së krishtërimin apostolik, të ilegalitetin të tij dhe të përndjekjeve mizore. Më tej ai shton se për arsye të ndryshme historike, krishtërimi është atakuar dhe përndjekur edhe më vonë, duke krijuar mbijetesën e krishtërimin në formën e një dualizmi.¹⁰ Të njëjtin mendim shpreh dhe profesor Kujtim Bevapi, duke treguar se kjo dukuri ishte shumë e hershme, ndoshta rastet e para mund të kishin filluar që në vitet e para të krishtërimin.¹¹

KRIPTOKRISTIANIZMI NË SHPAT TË ELBASANIT

Kriptokristianët kishin dy emra, një të krishterë dhe tjetrin mysliman. Ata nga paraqitja e jashtme silleshin si myslimanë, por brenda tyre

---

⁸ Po aty.

⁹ Po aty.

¹⁰ Po aty.

¹¹ Kujtim Bevapi, “*Antropologjia e besimeve fetare në qytetin e Elbasanit dhe krahinat e tij*”, Tiranë: Onufri, 2020, f.77.

ndiheshin të krishterë.¹²Këtë gjë e konfirmon dhe studiuesja angleze Edith Durham e cila e vizitoi personalisht Shpatin. Ja çfarë shkruan ajo:

“E pyeta për emrin e tij. - Për turqit mua më quajnë Sulejman, - u përgjigj ai, - por jam pagëzuar Kostandin. E pyeta nëse të gjithë fëmijët kishin nga dy emra. Komisari i policisë e dyshonte. Të gjithë u grumbulluan rreth nesh, plot kureshtje, të shëndoshë, fëmijë me sy të shndritshëm, me sy të mprehtë si qentë qime trashë.

- Si të quajnë?

- Petro.

- Po emri turk?

- Rexhep.

- Po yti?

- Gjergj.

- Po emri turk?

- Hysen.

Dhe kështu me radhë. Të gjithë kishin nga dy emra dhe i përdornin sipas nevojës.”¹³ (Edhe stërgjyshja jonë nga mami mbante dy emra: Sofie emrin e krishterë dhe Merjeme emrin mysliman. Ajo kishte lindur në vitin 1893. A. O. dhe N. O.)

---

¹² Google internet, <https://wiki.shqipopedia.org/kriptokristianizmi>, klikuar, më 21.06.2021.

¹³Edith Durham “*Brenga e Ballkanit dhe vepra të tjera (për Shqipërinë dhe Shqiptarët)*”,Tiranë: Shtëpia Botuese “8 Nëntori”, 1990, fq. 310.

Zakonisht kalonte kryefamiljari në fenë islame dhe mbante dy emra, por nuk bënëin përjashtim dhe pjesëtarët e tjerë të familjes.¹⁴ Në mënyrë të shtirur ata kryenin edhe disa rite fetare të fesë së lartpërmendur. Por në shtëpitë e tyre ata vazhdonin të ruanin fenë e krishterë, duke kryer në mënyrë të fshehtë ritet e saj, si: pagëzimin e fëmijëve, mbajtjen e kreshmës, meshat e posaçme për të vdekurit e tyre si dhe predikimet për Jezusin.¹⁵ Studiuesi Moikom Zeqo duke iu referuar mendimit të specialistëve rreth këtij fenomeni thotë: "...kriptokrishtërimi, sipas shumë dijetarëve ka gjëlluar në një formë origjinale dhe të veçantë sidomos në krahinën e Shpatit në Shqipërinë Qëndrore, por dhe në rrethinat e Prizrenit."¹⁶ Sipas klerikut Stavri Çipi, në shekujt XVI-XVII u përhap fenomeni i kriptokristianizmit "në mes popullsive të krishtera"¹⁷ të cilat nuk donin të përkrahnin fenë islame. Sipas tij, kriptokristianizmi përfaqësonte një gjendje kalimtare dy-besimi, përmes së cilës individë të krishterë e pranonin islamin vetëm formalisht, me qëllim që të shmangnin pagesën e taksës dhe të haraçit dhe të gëzonin barazinë me popullsinë myslimane në jetën shoqërore.¹⁸

Ndërsa sipas studiuesit të islamit Ali Musa Basha, kjo dukuri shpjegohej me faktin se ose nuk kishte arritur deri në fund procesi i islamizimit të tyre, ose nuk ishte shuar plotësisht drita e besimit të tyre të

---

¹⁴ Elbasani *Enciklopedi*, Elbasan: 2003, Sejko, f. 310.

¹⁵ Po aty.

¹⁶ Google internet, Moikom Zeqo, "*Kriptokrishtërimi në Shqipëri*", publikuar më 19 dhjetor 2015, <http://www.gazetadita.al/kriptokrishterimi-ne-shqiperi/>, klikuar, më 21.06.2021.

¹⁷ Google internet, "*Shpati-Krahina e njerëzve me dy fe që i rezistuan shekujve*", <https://konica.al/2020/06/krahina-e-njerezve-me-dy-fe-qe-i-rezistuan-shekujve-2/>, publikuar, më 14.06.2020.

¹⁸ Po aty.

mëparshëm.¹⁹ Me të drejtë Bartl e quante kriptokristianizmin fazën e fundit të krishtërimin dhe fazën e parë të islamit.²⁰

Studiuesi i krishtërimin Andrea Llukani është i mendimit se shpatarakët e përfaqëuan kriptokristianizmin për dy arsye kryesore:

1. për të shmangur islamizimin me forcë
2. për të ruajtur identitetin ortodoks.²¹

Dhe sipas Dr. Pjetër Pepës, fillimisht, me ardhjen e osmanëve në Shqipëri, shqiptarët zyrtarisht e njohën fenë islame, por në familjet e tyre, ata vazhdonin të kryenin ritet e krishtërimin.²² Edhe studiuesi Edvin Jacques thekson se konvertimi i shqiptarëve të krishterë në fenë islame mund të realizohej në një mënyrë fare të thjeshtë, mjafton që i konvertuari të citonte Shehadetin (Dëshmoj se ka vetëm një Zot dhe Profeti Muhamed a.s. është i dërguari i tij) dhe sipas tij i konvertuari mund t'i shpëtonte të gjitha padrejtësive ndaj tij.²³ Ai përmend si rast tipik Elbasanin. Në të jetonte një grup kinse mysliman. Ata mbanin nga dy emra, një të krishterë e një mysliman dhe praktikonin ritet fetare të të dy besimeve. Nga jashtë hiqeshin si myslimanë, ndërsa përbrenda ishin të krishterë.²⁴ Të njëjtën gjë pohon dhe Ali M. Basha, i cili merr si shembull Shpatin e Elbasanit dhe sipas tij ndoshta edhe sot në disa

---

¹⁹ Ali Musa Basha, “*Islami në Shqipëri gjatë shekujve*”, Tiranë 2000, fq.97.

²⁰ Google internet , <https://dokumen.tips/reader/f/religion-in-albania>, klikuar më 25.06.2021.

²¹ Andrea Llukani, “*Mitropolia e Durrësit (Nga vitet apostolike deri në ditët tona)*”, https://albanianorthodox.com/wp-content/uploads/MITROPOLIA_E_DURRESIT.pdf, Tiranë 2019, fq. 65.

²² Pjetër Pepa, *Tragjedia dhe lavdia e klerit katolik në Shqipëri*, Vol 1. Tiranë, Shtëpia Botuese 55, 2007, fq. 73.

²³ Edvin Jacques, *Shqiptarët*. Tiranë, Lajmi i mirë, 1995, fq. 254.

²⁴ Po aty.

fshatra të kësaj zone, mund të gjendet ndonjë i moshuar, i cili mban dy emra: një mysliman dhe një të krishterë. Më tej ai shton se në këtë mënyrë ata përfitonin, për shembull: nuk shkonin ushtarë, nuk paguanin taksën e xhizjes etj.²⁵ Dhori Qiriazhi në librin e tij “Krishtërimi në Shqipëri” tregon se të konvertuarit në fenë e re u deklarorin peshkopëve kur i takonin fshehtas se me zemër ata kishin mbetur të krishterë, madje ata u thonin atyre që të shkonin e t’i kungonin fshehtas.²⁶

Kriptokristianizmi u përhap dhe tek të krishterët katolikë shqiptarë në fillim të shekullit XVII. Një fakt për këtë çështje është dhe relacioni që Frang Bardhi (ipeshkvi i Sapës së Zadrimës) ia dërgoi propogandës FIDE në Romë, në vitin 1638, në të cilin ndër të tjera shkruante: “...shumë të krishtenë në këto anë i kanë ra mohit besimit katolik dhe janë bamë turq dhe pastaj janë pendue e mfshehtas këkojnë sakramenet, për të mos vu në rrezik pasuninë e jetën për t’u kthye botnisht në gjendjen e par.”²⁷

Sipas studiuesit Andrea Llukani, në zonën e Shpatit, në shekullin e XVI ende nuk ishte shfaqur fenomeni i kriptokristianizmit dhe këtë gjë ai e lidh me praninë e afreskeve në kishat e Shpatit, të pikturuara nga Onufri, në shekullin e XVI. Sipas tij fenomeni i lartpërmendur u përhap në Shpat, në shekullin e XVIII, të ndikuar dhe nga lufta Ruso-Turke.²⁸ Kjo

²⁵Ali Musa Basha, *Islami në Shqipëri gjatë shekujve*. Tiranë, 2000. Fq. 97.

²⁶Dhori Qiriazhi, *Krishtërimi në Shqipëri*. Tiranë, Argeta LMG, 2000, fq. 100.

²⁷ Google internet, <https://literal.media/Kuvendi-i-Arbrit-me-14-15-janar-1703-i-dha-udhe-emrit-te-shqiptareve/52188>, klikuar më 25.06.2021.

²⁸Andrea Llukani, “Krishtërimi në Shqipëri”, Tiranë: Botimet “Trifon Xhagjika”, 2014, https://www.academia.edu/37787275/Llukani_Krisht%C3%ABrimi_n%C3%AB_Shqip%C3%ABri_pdf, klikuar më 25. 06. 2021, f. 48.

zonë përbëhej nga 43 fshatra.²⁹Ndikim për përhapjen e shpejtë të kriptokristianizmit patën edhe detyrimet ekonomike, pasi banorët e Shpatit ishin në një gjendje tejte të rënduar ekonomike gjatë periudhës së sundimit osman.³⁰ Se sa ka qenë numri i kriptokristianëve në Shpat nuk dihet me saktësi. Statistikat e Perandorisë Osmane nuk ishin të sakta.³¹Shpati ishte një krahinë me mundësi të pakta për t'u shkelur për arsye të relievit malor që e karakterizon. Kriptokristianët arritën të ruajnë ekzistencën e tyre, për një kohë të gjatë të pashqetësuar nga Porta e Lartë dhe për faktin se qëndrimi i klerit të lartë ortodoks nuk ishte aq i ashpër.³²Ndërsa kleri katolik mbajti qëndrim ndaj fenomenit të kriptokristianizmit. Klerikët katolikë të cilët, u mbledhën në Koncilin e Arbënit (Kuvendi Kishtar Shqiptar) më 1703 në afërsi të Lezhës, i cili u kryesua nga arkipeshkvi i Tivarit, V. Zmajevic, me nxitjen e drejtpërdrejtë të Papa Klementit XI, vendosën që t'u jepej fund dilemave për këtë çështje, duke urdhëruar që në të ardhmen individët, të cilët publikisht silleshin si myslimanë dhe privatisht i përmbaheshin fesë së të parëve të vet, të braktisnin islamin dhe publikisht të ushtronin krishtërimin, në mënyrë që kështu ata të gëzonin të drejtën e shërbesave të shenjta (sakramenteve). Këtë gjë e përforcoi më pas dhe një dekret i veçantë papal i vitit 1744.³³

Qeveria turke e mori vesh se krahina e Shpatit ishte kriptokristiane në vitin 1846, pasi dy persona nga kjo krahinë që ishin rekrutuar myslimanë

---

²⁹ Po aty.

³⁰ Elbasani *Enciklopedi*, Elbasan: 2003, Sejko, f. 310-311.

³¹Kujtim Bevapi, “*Antropologjia e besimeve fetare në qytetin e Elbasanit dhe krahinat e tij*”, Tiranë: Onufri, 2020, f.78-79.

³² *Elbasani Enciklopedi*, Elbasan: Sejko, 2003, f. 310-311.

³³*Historia e popullit shqiptar*. Vol.I.Akademia e Shkencave të Shqipërisë.Tiranë, Toena, 2002, fq. 592-593.

deklaruan se ishin myslimanë dhe nuk pranuan të shërbenin në ushtrinë turke.³⁴Në vitin 1897 u kthyen në ortodoksë rreth 5000 banorë të kësaj krahine.³⁵Më pas, në vitin 1897, u bënë përpjekje të vazhdueshme nga mytesarifit i ri i Elbasanit në atë kohë, Jonus efendiu, që banorët e Shtatit të ktheheshin në myslimanë e të shkonin në ushtri, ose të paguanin haraçin si të krishterë.³⁶ Sipas studiuesit, Roberto Moroco dela Roka kriptokristianët vepronin sipas leverdisë së çastit. Të njëjtët persona mund të paraqiteshin si të krishterë ose si myslimanë.³⁷Sulova ishte një tjetër krahinë në të cilën u përhap kriptokristianizmi. Pesë fshatra të saj nuk donin të rekrutoheshin dhe të paguanin haraçin. Një shembull është fshati Dragot i Elbasanit, i cili në shekullin e XVII ishte kriptokristianë, ndërsa, më 1724, me presion, i islamizuan të gjithë burrat e fshatit.³⁸Kriptokristianizmi në Sulovë ekzistoi deri në vitin 1847. Në fshatin Mollas dhe në fshatin Shën Gjergj kishin mbetur vetëm 40 shtëpi të krishtera në vitin 1868.³⁹

Kriptokristianizmi si dukuri në zonën e Shtatit u ndesh më rrallë në fillim të shekullit të XX dhe nuk ekzistoi më pas Luftës së Dytë Botërore.⁴⁰

---

³⁴ *Elbasani Enciklopedi*, Elbasan: Sejko, 2003, f. 310-311.

³⁵ Po aty.

³⁶ Lumo Skendo (Mid'hat Frashëri), "Një meshë shqip në Berat më 1897", *Diturija*, Nr. 2, Vol. 2, Tiranë, 1 Dhjetor 1926, f. 48; *Diturija*, Vëllimi I (janar 1909-tetor 1927), Tiranë : BKSJ dhe ALSAR, 2018, f.48.

³⁷ Roberto Moroco dela Roka "Kombësia dhe feja në Shqipëri", Tiranë, Elena Gjika, 1994, fq.24.

³⁸ Dhori Qiriazi. "Krishtërimi në Shqipëri" Tiranë, Argeta, LMG, 2000, fq. 146, 148-149.

³⁹ Po aty.

⁴⁰ *Elbasani Enciklopedi*, Elbasan: Sejko, 2003, f. 311.

PËRFUNDIME

Kriptokristianizmi ose laramania, (i përhapur kryesisht në Shpat të Elbasanit) kishte të bënte me pranimin publikisht të fesë islame, por që në mënyrë të fshehtë në familje kryenin ritet e fesë së mëparëshme ortodokse, pra thënë ndryshe praktikohej krishtërimi i fshehtë. Fenomeni i kriptokristianizmit në Shpat shfaq interes pasi ishte shembull i rezistencës së banorëve për të ruajtur të paprekura traditat e të parëve të tyre. Ata ishin ndër të paktët që i bënë rezistencë pushtimit Osman. Shpati ishte një krahinë me mundësi të pakta për t'u shkelur për arsye të relievit malor që e karakterizon. Kriptokristianët arritën të ruajnë ekzistencën e tyre, për një kohë të gjatë të pashqetësuar nga Porta e Lartë dhe për faktin se qëndrimi i klerit të lartë ortodoks nuk ishte aq i ashpër. Kriptokristianizmi në këtë trevë filloi nga fundi i shekullit XVII dhe vazhdoi deri nga fundi i shekullit XIX. Raste sporadike tek të moshuarit mund të ndeshen edhe në ditët e sotme.

BIBLIOGRAFI

- Basha, Ali. (2000) *Islami në Shqipëri gjatë shekujve*, Tiranë.
- Bevapi, Kujtim, (2000) *Antropologjia e besimeve fetare në qytetin e Elbasanit dhe krahinat e tij*, Tiranë: Onufri.
- Durham, Edith. (1990) *Brenga e Ballkanit dhe vepra të tjera* (për Shqipërinë dhe Shqiptarët), Tiranë: Shtëpia Botuese “8 Nëntori”.
- Elbasani Enciklopedi. (2003) *Elbasan*: Sejko.
- Google internet, <https://wiki.shqipopedia.org/kriptokristianizmi>, klikuar, më 21.06.2021.
- Google internet, “Shpati-Krahina e njerëzve me dy fe që i rezistuan shekujve”, <https://konica.al/2020/06/krahina-e-njerezve-me-dy-fe-qe-i-rezistuan-shekujve-2/>, publikuar, më 14.06.2020.
- Google internet, <https://literal.media/Kuvendi-i-Arbrit-me-14-15-janar-1703-i-dha-udhe-emrit-te-shqiptareve/52188>, klikuar më 25.06.2021.
- Google internet, <https://dokumen.tips/reader/f/religion-in-albania>, klikuar më 25.06.2021.
- Historia e popullit shqiptar*. Vol.I. Akademia e Shkencave të Shqipërisë. Tiranë, Toena, 2002.
- Jacques, Edvin. (1995) *Shqiptarët*. Tiranë, Lajmi i mirë.
- Llukani, Andrea. (2019) *Mitropolia e Durrësit* (Nga vitet apostolike deri në ditët tona), https://albanianorthodox.com/wp-content/uploads/MITROPOLIA_E_DURRESIT.pdf, Tiranë.
- Llukani, Andrea. (2014) *Krishtërimi në Shqipëri*, Tiranë: Botimet “Trifon Xhagjika”, https://www.academia.edu/37787275/Llukani_Krisht%C3%ABrimi_n%C3%AB_Shqip%C3%ABri_pdf, klikuar më 25. 06. 2021, f. 48.
- Moroco dela Roka, Roberto. (1994) *Kombësia dhe feja në Shqipëri*, Tiranë, Elena Gjika, fq.24.
- Pepa, Pjetër. (2007) *Tragjedia dhe lavdia e klerit katolik në Shqipëri*”, Vol 1. Tiranë, Shtëpia Botuese 55.
- Qiriazhi, Dhori. (2000) *Krishtërimi në Shqipëri*. Tiranë, Argeta LMG.
- Skendo, Lumo (Frashëri, Mithat). (2018) Një meshë shqip në Berat më 1897, Diturija, Nr. 2, Vol. 2, Tiranë, 1 Dhjetor 1926, f. 48; Diturija, Vëllimi I (janar 1909-tetor 1927), Tiranë: BKSJ dhe ALSAR.*

Enkeleda Fejzulla Pano⁴¹

**CORONAVIRUS / COVID 19 IN ALBANIA AND THE
CHALLENGES OF ONLINE EDUCATION IN THE
FIELD OF VOCATIONAL EDUCATION AND
TRAINING**

Abstract

The aim of this study is to contribute to the knowledge of the challenges that education and vocational training in Albania has faced during the period of the COVID 19 pandemic and the role of online education. The COVID-19 pandemic is the most significant health crisis that the world has faced in the past 100 years. It has altered our way of living with unprecedented consequences for our daily lives, including how we learn. Measures taken to prevent coronavirus by the Albanian government, physical distancing, and inclusion of online learning at all levels of education, particularly in the field of education and vocational training brought evidence of existing social and digital inequality that deprived groups of students who did not had access to the internet and the appropriate technology tools in obtaining theoretical and practical knowledge. The present study aims to illustrate, compare and analyze the measures taken by two vocational education schools: the “Harry Fultz: Institute and “Momentum Academy.” Both educational

---

⁴¹ PhD Candidate Enkeleda Fejzulla Pano

University of Tirana,

Faculty of Social Sciences, Department of Education and Psychology

Email: enkeledafejzulla@gmail.com

institutions have developed online learning through the Google classroom and Zoom platforms. For the methodology of this study, online research through social media, platforms such as Facebook and qualitative method was used in open-ended interview. Data were collected from random sample of which twenty-five students from both schools and group of five parents. This study has its limitations due to the measures taken and physical distancing to prevent the spread of COVID-19. The results obtained from the online research in their official Facebook pages and interviews at the end of the article are intended to provide some recommendations to organize the reopening process by ensuring the safety measures to protect both students and teachers and to reduce the adverse impact of such crises by improving access to education and training through distance learning methods and reducing the digital inequality that deprived marginalized groups.

Key words: *vocational education; coronavirus / COVID -19 in Albania; online education; social media.*

1. Introduction

Because of the COVID-19 crisis, many countries around the world closed schools, colleges, and universities to stop the virus's spread. Its introduction, without a doubt, is the most significant health crisis that the world has faced in the past 100 years and is altering everything⁴². According to UNESCO data, the peak in school closures occurred in early April 2020, when approximately 1.6 billion students were affected across 194 countries, accounting for more than 90 percent of total enrolled students⁴³.

Albania as many other countries has enforced the same measures. The Albanian education system was based on traditional methods of learning. However, due to the sudden closure of schools, education legislators, and teachers were forced to find alternatives to face-to-face instruction in classrooms to ensure students' right to an education. Many schools have adopted online teaching and learning with different platforms such as Google classroom and Zoom platforms. There were applied also remote learning methods such as television. The issue of debate here is whether various online platforms are actually effective in students gaining theoretical knowledge and skills development that are expected to happen during online learning. This article aims to

---

⁴² International Labour Office, & United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, & World Bank. Skills development in the time of COVID-19: Taking stock of the initial responses in technical and vocational education and training, 2020. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_766557.pdf

⁴³ UNESCO. COVID-19 Educational Disruption and Response, 2020 <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/>

understand through literature review and online social media research what are the challenges that online education in Albania and especially vocational education and training is facing during the COVID- 19 pandemic.

Objectives of the article:

- ❖ To analyze the current framework of vocation education and training system in Albania;
- ❖ To explore the challenges of online education with a focus on vocational education and training institutions during the pandemic. “Harry Fultz Institute” and “Momentum Academy” will be taken as examples.

2. Research Methodology

The study used descriptive research design, which through literature review analysis the various strengths, weaknesses, opportunities, and challenges associated with online education with a focus on vocational education and training in Albania during the pandemics such as the Covid-19. The study used also qualitative analysis, which is studying the data that has been obtained through observation, interviews, documentation, and other sources of information such as the official social media pages of two vocational education schools: the “Harry Fultz: Institute” and “Momentum Academy” from 2020 to March 2021.

3. Review of literature

3.1 Framework of vocational education and training in Albania (VET).

Albania is undergoing extensive legislative and policy reforms in all areas of education, with plans to modernize employment services and policies as well. The National Employment and Skills Strategy (NESS) and Action Plan 2014-2020⁴⁴ outlines the path for both government and donors. Only 35 of the estimated 300 vocational schools at the time of transition have survived to the present day. The geographical distribution of the schools is not uniform across the country, with a concentration in central Albania: thirteen of the 35 schools are located in the Durrës–Tirana–Elbasan corridor (Ministry of Finance and Economic). Traditionally, vocational education was under the jurisdiction of the Ministry of Education until 2014, when it was transferred to the Ministry of Social Welfare and Youth (MoSWY), and then, in 2017, to the Ministry of Finance and Economic. In 2015, MoSWY launched several measures to improve the network of public VET schools, one of which was the launch of a Baseline Survey of Public VET Schools (ETF–Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, GIZ 2014)⁴⁵ a criterion-based assessment resulted in a rating of VET provider performance (high, medium, low, or poor) and a detailed list of recommendations for organisational and regional restructuring of the providers' landscape. Following the findings of this survey, the MoSWY began reorganizing, merging, and closing schools with poor performance and a small number of students in specific regions (for example, Çorovodë, Librazhd, Korca, and Shkodra). At the same time, the MoSWY (2014) took

---

⁴⁴ National Employment and Skills Strategy, https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/09/NESS-ENG-8-1-15_final-version.pdf, 2014 - 2020

⁴⁵ ETF–GIZ: Baseline Survey of Public VET Providers in Albania, Final Report, 17 June 2014.

the initiative to launch innovative VET schools, such as the Hermann Gmeiner ICT school in Tirana, which is based on a twinning concept with an Austrian partner school⁴⁶.

In addition to the institutional reorganisation, the number of broader qualification areas offered in the VET providers' increased. In addition, the UNDP Albania review of VET system shows that VET consists of two important pillars: Initial VET and Vocational Training, Continuing VET. The initial programs in public VET schools are four years long. The majority of training programs have a 2+1+1 structure, with two years of basic vocational training, one year of specialization, and one year of consolidation. After passing the final exam, students are awarded a certificate as a Technician or Middle Manager, which corresponds to level 4 of the Albanian Qualifications Framework (AQF), as well as a Vocational State Matura Diploma, which allows access to higher education. Students also receive a Semi-Qualified Worker Vocational Certificate (corresponding to AQF level 2) upon completion and examination of basic vocational education (year 2) and a Qualified Worker Certificate (AQF level 3) after successfully completing the specialisation phase (year 3). These certificates are not only necessary for advancement to the next level of training, but they also provide direct access to the labor market. Some VET programs (primarily in business administration, ICT, and forestry) use the 2+2 structure. They start with a basic two-year training to equip students with fundamental vocational skills in their occupational area, similar to the 2+1+1 structure, leading to the AQF level 2 Semi-Skilled Worker Certificate. The third option is the four-year structure, which is only

---

⁴⁶ UNDP Albania. Review of Albania's Vocational Education and Training System, 2020, 43. [://www1.undp.org/content/dam/albania/NewPublications/Review_Albania's_VET_system_1.pdf](http://www1.undp.org/content/dam/albania/NewPublications/Review_Albania's_VET_system_1.pdf)

available in three occupational areas—geodesy, veterinary, and elderly care services—as well as in some ICT programs (e.g. Hermann- Gmeiner-School).⁴⁷

3.2 Challenges of online education on VET system due to COVID-19.

While the process of online teaching and learning was not unfamiliar in developed countries, it was completely new and unknown in Albania, particularly in terms of technical difficulties (because academic staff had to quickly adapt to this (new) method of teaching using technology), and financial difficulties (lack of investments in ICTs equipment)⁴⁸.

The unexpected change in training modalities to distance learning, as well as inconsistencies in access to distance learning modules, have the potential to cause inequalities among learners in terms of access to and quality of training. A recent study by ILO⁴⁹ points out several concrete challenges relevant also for Albania, caused by the abrupt digital transformation of instructional operations during the period of the COVID-19 pandemic. Key challenges are as follow:

- ▶ *Lack of general and technological infrastructure: internet, connectivity, and devices*

---

⁴⁷ Ibid, 35.

⁴⁸ Beshaj, Lediana & Lumani Zaçellari, Manjola. Challenges of Albanian higher education in providing effective online learning in time of Covid-19 pandemic/ A case study based on the development of Cultural Studies in Business course, 2020.

⁴⁹ International Labour Office, & United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization & World Bank. Skills development in the time of COVID-19: Taking stock of the initial responses in technical and vocational education and training. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_766557.pdf.2020, 8-11

Such as online connectivity, low bandwidth, and the lack of network capacity to cope with increased data usage. The digital divide between urban and rural areas was highlighted as another serious challenge.

▶ *Lack of effective and user-friendly distance learning platforms*

The operation of the learning platforms and tools used to deliver programs has a significant impact on the quality of remote learning. The COVID-19 crisis has highlighted the fact that effective distance learning platforms and high-quality pedagogical resources to support remote instruction are generally lacking in vocational education and training systems, particularly when they are required more practical hours compared to high school programs.

▶ *Lack of staff capacity to support distance learning through quality pedagogical resources*

The crisis has highlighted the insufficiency of investment in aspects of teacher training that involve improving the ability to efficiently operate online learning platforms and develop pedagogical resources for use in entirely remote training and learning.

▶ *Financial resources are limited*

For the private sector of VET institutions, crises caused by business closures and job losses have resulted in parents' inability to pay fees, and the resulting financial impact has limited VET centers' ability to invest time and money in the development of distance learning infrastructure, and in some cases to pay trainers' salaries. There are three branches of vocational education at "Harry Fultz Institute": Electronic, business, and auto mechanic the platforms used/ and still using are Google classroom

and Zoom platforms. These new teaching and learning platforms caused a lack of motivation and emotional stress for students and teachers. “Momentum Academy” represents a professional institution of Albanian education, within 3-year vocational qualification courses include a duration of 3, 6, 9, 18 months in branches like hospitality, tourism, ICT, gastronomy, historical guide and the unknown. Both institutions “Harry Fultz Institute” and “Momentum Academy” were both able to adapt to the new challenges caused by COVID-19, but not without difficulties as many of the reasons mentioned above.

4. Conclusions and recommendations

In conclusion, the COVID-19 pandemic has made online learning the new normal in many Albanian educational institutions. In some ways, COVID-19 is a bright spot in the crisis. In addition, unlike before the pandemic, online education is no longer a strange phenomenon. Online learning during COVID-19 has obviously brought about many challenges for educators, students, school administrators, and parents, among other stakeholders. As discussed above, the challenges have been associated with limited technological infrastructure and capacity, socio-economic factors, lack of experience to conduct assessment and supervision in an online mode, extra workload for teachers and education staff, and incompatibility with some specific subject matters or cultures⁵⁰. The main priority for now is to return to regular schooling and learning. With schools and universities reopening, the focus is organizing the teaching and learning process while the pandemic

---

⁵⁰ Adedoyin, O. B., & Soykan, E. Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*, 2020, 1-13. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180>

continues. More research should follow in this field since despite different reports, studies many questions remain unanswered. Please take into consideration that the conclusions are limited due to the COVID-19 pandemic measures.

REFERENCES

(9) Adedoyin, Olasile & Soykan, Emrah. (2020) Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*, pp. 1-13. 10.1080/10494820.2020.1813180.

(7) Beshaj, Lediane & Lumani Zaçellari, Manjola. (2020) Challenges of Albanian higher education in providing effective online learning in time of Covid-19 pandemic/ A case study based on the development of Cultural Studies in Business course.

Billett, Stephen. (2011) *Vocational Education; purposes, traditions and prospects*. Publisher Springer.

(4) ETF–GIZ: Baseline Survey of Public VET Providers in Albania, Final Report, 17 June 2014.

Heng, Kimkong & Sol, Koemhong. (2020) Online learning during COVID-19: Key challenges and suggestions to enhance effectiveness, <https://www.researchgate.net/profile/Kimkong>.

[Heng/publication/346719308](https://www.researchgate.net/publication/346719308) [Online learning during COVID-19 Key challenges and suggestions to enhance effectiveness/links/5fd7607e92851c13fe851222/Online-learning-during-COVID-19-Key-challenges-and-suggestions-to-enhance-effectiveness.pdf?origin=publication_detail](https://www.researchgate.net/publication/346719308/links/5fd7607e92851c13fe851222/Online-learning-during-COVID-19-Key-challenges-and-suggestions-to-enhance-effectiveness.pdf?origin=publication_detail)

(1) and (8) International Labour Office, & United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, & World Bank. *Skills development in the time of COVID-19: Taking stock of the initial responses in technical and vocational education and training*, 2020, 8-11.

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/ifp_skills/documents/publication/wcms_766557.pdf.

(3) National Employment and Skills Strategy. (2020) https://financa.gov.al/wp-content/uploads/2018/09/NESS-ENG-8-1-15_final-version.pdf, 2014 – 2020.

UNESCO. COVID-19 Educational Disruption and Response, 2020.

<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/>

(5) UNDP Albania. Review of Albania's Vocational Education and Training System, 2020, 43. ://www1.undp.org/content/dam/albania/NewPublications/Review_Albania's_VET_system_1.pdf

(2) UNESCO. COVID-19 Educational Disruption and Response, 2020.

<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/>

UN (United Nations). (2020) Shared Responsibility, Global Solidarity: Responding to the Socio-Economic Impacts of COVID-19. March.

https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_report_socio-economic_impact_of_covid19.pdf.

Harry Fultz Institute. <http://www.harryfultz.edu.al/drejtmet-e-studimit/>

<https://www.facebook.com/akademiamomentum/>

Holta Seferi⁵¹

CHALLENGES OF ONLINE LEARNING AND CYBERNET SECURITY

Abstract

During the period of the COVID-19 pandemic, the closure and isolation of the population was seen as a key factor in eliminating as much as possible the spread of the pandemic, to protect the health of citizens. All over the world, governments, ministries of education and schools are facing the challenges of starting the new school year at a very uncertain time. Education systems in different countries have planned several scenarios for the new school year, with the priority of reopening schools, but depending on the spread of the virus and the specifics of schools, even the distance learning or a combination of both forms: schooling and teaching in distance. In these conditions, the responsible institutions of the Republic of Albania, took all measures so that the teaching takes place online and the students are not deprived of the right to education. Based on the data of the Ministry of Health and Social Protection on the situation created by the COVID-19 pandemic, as well as based on the decision of the Technical Committee of Experts, the Ministry of Education, Sports and Youth and dependency agencies have prepared the Guide for the beginning of the year 2020-2021, which envisages the adaptation of learning according to 3 scenarios, the scenario of the educational process in the physical environment of the school, the combination of learning in the school environment and online, maintaining the rules of hygiene and physical distance, and development of online learning only. Online learning took place through several

---

⁵¹ Ministry of Education, Sports and Youth
Albania

online platforms, such as "Akademi.al", "Google classroom", "Zoom", or even through the application "WhatsApp". Mass use of technology by children, due to the development of online learning, poses a potential risk to cyber security and opportunities to be exposed to cybercrime. In its efforts to prevent and fight cybercrime, Albania has been faced with an urgent need for continuous normative intervention against criminal behaviors occurring in the cyber field. In this context, Albania has ratified the "Convention on Cybercrime", which aims to combat cybercrime and the need to protect legitimate interests in the use and development of information technologies.

This paper aims to present the challenges of developing online learning in the conditions created by the COVID-19 pandemic, combined with a treatment of the risk posed by the use of technology in the field of cybercrime. The methodology used in this paper is related to the legal and statistical analysis of the development of online learning in the Republic of Albania, as well as the legal analysis of the content of the Convention on Cybercrime and Albanian criminal legislation related to criminal offenses in this field.

Keywords: *Online learning, platform, Convention, cybercrime, cyber security*

1. Challenges of online learning in the context of the COVID-19 Pandemic.

In recent years, societies around the world have made great strides towards moving to an information society. The evolution of technology that is characterizing the era in which we live, has given the main color, not only the development of society, but also the policy pursued by different countries, both in the domestic sphere and in international relations. Many fields such as economics, industry, business, communications, medicine, etc., are involved in this era of powerful technological influence.

However, in addition to these areas, there is no less the field of education, which is influenced by the use of technology. This has further developed in recent years and mainly in the two years when the entire globe has been affected by the COVID-19 pandemic.

During the period of the COVID-19 pandemic, the closure and isolation of the population was seen as a key factor in eliminating as much as possible the spread of the pandemic, to protect the health of citizens.

All over the world, governments, ministries of education and schools are facing the challenges of starting the new school year at a very uncertain time. With the virus still circulating worldwide, society is preparing for a "new reality" in which education may be different from that known to students, teachers, parents and the community. Schools are not only the place where students acquire new knowledge in different subjects, but also where they develop socially and emotionally. Closing them has not only hindered the normal realization of the learning process, but also the support for the psycho-emotional well-being of students. For this reason,

education systems in different countries have planned several scenarios for the new school year, with the priority of reopening schools, but depending on the spread of the virus and the specifics of schools also distance learning or a combination of both forms: teaching in school and distance learning. The same reality is present in our country. It is more appropriate for everyone for students to return to school, as the loss of lessons can have long-term consequences for students, parents and society as a whole in social and economic terms. However, it would be unacceptable if students went back to school and were not safe.

In fulfilling this challenge, the schools have had the continuous support of the Ministry of Education, Sports and Youth, the Agency for Quality Assurance of Pre-University Education and all directorates and education offices at national and local level.

Thus, during 2020 and 2021, the Technical Committee of Health Experts, saw the need to close pre-university education schools and universities, at certain times of the school and academic year, because pupils and students make up a high number of close physical contact and possibility of virus spread.

The physical closure of schools, however, did not mean the cessation of the development of the teaching process. This is because the belief that every child has the right to education and opportunities for quality learning are at the core of the human rights approach of the Ministry of Education, Sports and Youth, the Agency for Quality Assurance in Pre-University Education and UNICEF to education.

Ensuring quality education for all and the importance of providing the required holistic support for the development of each child's potential

are clearly stated in the Convention on the Rights of the Child (CRC) and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD).

In the context of interruption of learning, due to the COVID-19 pandemic, efforts to continue further have focused on improving student outcomes and developing their skills, improving teachers' competencies in inclusive quality education. In these conditions, the responsible institutions of the Republic of Albania, took all measures so that the teaching takes place online and the students are not deprived of the right to education.

Developing education in the time of COVID-19 or other similar emergencies requires: (1) a coordinated response with a focus on facilitating action, to ensure that the needs of all affected persons are addressed; and (2) immediate action by teachers, even if education systems are not yet in place. Authorities (MASR as the representative authority) create the conditions, provide, organize and supervise education and within this framework the daily work is done by schools and teachers.⁵²

Based on the data of the Ministry of Health and Social Protection on the situation created by the COVID-19 pandemic, as well as based on the decision of the Technical Committee of Experts, the Ministry of Education, Sports and Youth and dependency agencies have prepared the Guide for the beginning of the year school year 2020-2021, in which the adaptation of teaching according to 3 scenarios are foreseen.

---

⁵² "LearnIn" Platform for Emergency Learning, Teacher's Manual, ASCAP, November 2020, p. 5.

According to the first scenario, the learning process is planned to take place in the physical premises of the school, according to the program and structure of the beginning of the school year.

The second scenario involves combining learning on school premises and online, while maintaining the rules of hygiene and physical distancing.

The third scenario envisages the development of online-only learning⁵³. Influenced by the closure of pre-university education schools due to the situation created by the pandemic, home teaching was used as a special way of teaching, through broadcasting on the Albanian Radio Television (RTSH), which is a television channel that broadcasts on the whole country.

The first step was to consult with the subject teachers of 9-year and high schools, regarding the program, to identify the topics that were registered, according to the official curriculum.

The first phase of recording and television broadcasting took place during the season March-June 2020, for the school year 2019-2020, a process for which 96 teachers have been certified, according to the respective subjects.

Registration for the first school year for the school year began on July 16, 2020. While television broadcasting began on September 14, which coincides with the start date of the school year 2020-2021.

---

⁵³ Guide for the start of the school year 2020-2021, appendix 1, Ministry of Education, Sports and Youth (MASR), Agency for Quality Assurance of Pre-University Education (ASCAP), Tirana, August 2020.

The process of teaching at home, through television broadcasts has involved 70 teachers of different subject areas.

50 teachers were involved in the filming, who recorded the development of online learning according to the respective subjects. In addition, in this process are involved 5 teachers as literary editors and 15 teachers as scientific editors, who have previously edited the materials, presented by the teachers.

Online learning was conducted through several online platforms, such as "Akademi.al", "Googleclassroom", "Zoom", or through the application "Whatsapp". Through a cooperation agreement with "Akademi.al", which is an online platform for teaching, online teaching is provided based on the state curriculum, where students and teachers can access free. In this platform are found all the lessons for mathematics, physics, chemistry, biology, T.I.K, Albanian language, natural sciences, geography, history and dedicated classes, for students from three to eighteen years old. A user manual has also been drafted for this platform, to assist teachers, students and parents. This is a platform where students have the opportunity to develop learning at home.

"Akademi.al" is an educational platform in the Albanian language that offers teaching through videos, previously prepared by experienced teachers.

The shooting took place in the premises of the Ministry of Education, by the staff of the platform "Akademi.al", for subjects, biology, Albanian language, literature and physics.

Through the cooperation with "Akademi.al" and within the teaching cycles on ART, every video prepared by "Akademi.al" is shown on ART

and vice versa. This exchange and enrichment is done in order to improve the student experience throughout his school journey.

The teachers have filmed the lectures for the channel (RTSH Shkolla) and in parallel, all the lectures that take place in the school have been broadcast on RTSH, but also on the platform "Akademi.al", through the creation of virtual classes.

For the use of the platform, "Akademi.al" 3500 IT teachers have been trained and planning has been done for the training of 30,000 other teachers. 160,000 virtual classrooms have been created on this platform, 40,000 teachers, 300,000 students and 1226 pre-university educational institutions have been enrolled. In addition, the "LearnIn" platform model is a platform, which provides a framework for understanding the most important relationships between the operating person (s), activities, systems and processes related to supporting learning in a given environment. . The reference model provides an explanation for non-specialists on the conceptual framework on which the material is based. It promotes the understanding of a range of problems related to finding appropriate solutions, but does not define a specific solution to these problems. The "LearnIn" platform reference model is flexible enough to be implemented in different environments and does not rely on different technology or platforms.

The "LearnIn" platform engages teachers as students to provide them with applicable knowledge. The term applicable knowledge means that teachers are able to use what they learn directly in order to help solve "real life" problems.

The "LearnIn" platform focuses on competencies and how different competencies are consolidated to improve the ability of teachers,

students or parents to have a good life. The "LearnIn" platform builds on the premise that there is no single way to become competent.

The LearnIn platform emphasizes that tools are only effective if teachers and students know how to use them. The tools should become part of the learning activities and contribute to the expected learning outcomes. Administrative procedures should be tailored to the style of collaboration and the way teachers work. It is also relatively easy for classrooms to be equipped with computers; however, this does not guarantee that they will be used as effective teaching tools. Students and teachers need to be empowered and tools need to be adapted to learning styles in order to support learning and teaching. Teachers and students need to transform their overall activity in order to make the best use of new technologies.

The "LearnIn" platform not only offers tools, but also offers an integrated methodology and learning opportunities to get acquainted and acclimatize to using such tools⁵⁴. Meanwhile, teaching was widely used through other platforms or online applications such as "Googleclassroom", "Zoom", or even through the application "Whatsapp". This has led to children of different ages using the internet continuously during the day.

2. Use of technology and cyber security.

In a general perspective, we can say that the Internet and new computer technologies have brought about colossal changes in the

---

⁵⁴ "LearnIn" Platform for Emergency Learning, Teacher's Manual, ASCAP, November 2020, p. 14.

intercommunication of a global society. The transformation caused by this digitalization creates new dependencies⁵⁵.

The fact that society is becoming more and more dependent, and consequently, increasingly dependent on information and communication technology makes it exposed to cyber security-related threats, namely the crime committed against data and computer systems or through them.

Albania is a country in which the development of technology, internet access and computerization of society in many areas and directions, has undergone a progressive development with very fast steps. On the one hand, the state is investing more and more in digital infrastructure, to provide digital services to citizens. On the other hand, citizens are using the internet more and more because of the advantages it offers. Albania, as a developing country, also relies on information technology, aiming to increase the standard of living and improve public services⁵⁶.

This progress of increasing the use of electronic communication, adds value to the social development of the country, but at the same time, exposes society and the country to cyber threats.

The massive use of technology by children, even in the face of being forced due to the development of online learning, poses a potential risk to cyber security and cybercrime opportunities. The risk also comes from the fact that, during the day, when children use technology for the development of the learning process, they are not under the supervision of parents or adults, to guarantee their safety from the use of online platforms.

---

⁵⁵ Cyber Defense Strategy 2018-2020, Ministry of Defense.

⁵⁶ Decision of the Council of Ministers no. 1004, dated 24.12.2020 "On the approval of the National Strategy for Cyber Security and the Action Plan 2020-2025".

This is because the closure of physical schools, for the most part, was not accompanied by parents staying home to oversee student activity.

In cyberspace, there are constant efforts by various individuals and groups with malicious interests, through privacy intrusions, or even shameful acts with minors with the internet, which is seen as a growing problem and very disturbing for society.

Cybercrime is defined as a crime in which a computer is the object of a crime (hacking, phishing, spamming) or used as a means to commit a criminal offense. Cybercriminals can use computer technology to access personal data or use the Internet for exploitative or malicious purposes⁵⁷.

In recent decades, the development of the internet, as well as innovative changes in technology, have brought about radical changes and challenges in every society around the world. Our daily lives, human rights, economies and social interactions are profoundly influenced by information and communication technologies.

A common and free cyberspace promotes social and political inclusion, breaks down communication barriers between countries, communities and citizens, ensures transparency, allowing real-time interaction and exchange of information and ideas across the globe. All developments and increasing use of information and communication technologies, come with great benefits and at the same time bring threats, therefore cyber defense and security are crucial.

In addition to the benefits of using new digital technologies, the use of the Internet brings its own problems related to cyber security. Cyber threats, taking advantage of technological weaknesses or lack of

---

⁵⁷ Cyber Defense Strategy 2018-2020, Ministry of Defense.

knowledge in the proper use of these tools, are increasingly threatening the security of information systems.

One of the current and ongoing challenges for all countries is to build a digitally developed and cyber-protected society, equipped with the necessary knowledge and skills, to maximize the benefits and manage the risks⁵⁸.

In its efforts to prevent and fight cybercrime, Albania has been faced with an urgent need for continuous normative intervention against criminal behavior occurring in the cyber field. This is because the forms of consumption of cybercrime differ significantly from traditional forms of crime and this requires the application of new criminal norms to illegal behavior committed through computer systems.

In this context, Albania has ratified, with law no. 8888, dated 25.04.2002, "Convention on Cybercrime", reserving the right not to provide for criminal liability, in limited circumstances, according to paragraphs 1 and 2 of Article 10, provided that other damages are provided, which do not avoid liability for the damage caused and do not avoid the Republic of Albania from the international obligations provided in international instruments⁵.

The ratification of the Convention on Cybercrime aims at combating cybercrime and the need to protect legitimate interests in the use and development of information technologies.

The Convention on Cybercrime has come as a necessity of the member states of the Council of Europe and after that, the other signatory states,

---

⁵⁸ National Strategy for Cyber Security and Action Plan 2020-2025, approved by Decision of the Council of Ministers no. 1084, dated 24.12.2020.

to promote cooperation and to pursue as a priority a common criminal policy, which aims to protect society from cybercrime.

This will be achieved through the adoption of appropriate legislation and the promotion of international cooperation in the fight against cybercrime and the need to protect legitimate interests in the use and development of information technologies.

The Convention is seen as a necessity to curb actions directed against the confidentiality, integrity and availability of computer systems, networks and computer data, as well as the misuse of such systems, networks and data, by ensuring that such activity is criminalized and by creating sufficient forces to effectively combat these criminal offenses, facilitating the detection, investigation and prosecution of these criminal offenses at both national and international levels, and ensuring rapid and credible international co-operation agreements⁵⁹.

The Convention, in Chapter II, its section 1 provides for measures to be taken at the national level in relation to the substantive criminal law. Title 1 of the Convention thus provides for criminal offenses against the confidentiality, integrity and availability of data and computer systems

Under the Convention, each Party adopts such legislation and other measures as may be necessary to establish as criminal offenses under domestic law the following: unlawful entry, unlawful interception, interference with data and systems, misuse of equipment⁶⁰.

---

⁵⁹ Preamble, Draft Convention on Cybercrime.

⁶⁰ Chapter II, section 1, title 1 of the Convention provides for measures to be taken at the national level for the drafting of substantive criminal legislation, for criminal offenses in computer systems.

Title 2 of this chapter provides for computer-related crimes and, respectively: computer-related counterfeiting and fraud.

The Convention also contains criminal offenses related to child pornography and infringement of copyright and other related rights

The Albanian Criminal Code, according to the content of the Convention has provided a series of provisions related to cybercrime.

The provisions dealing with these offenses are not included in a separate title of the Criminal Code, but are attached to the provisions of other existing offenses with which they bear more similarities.

Thus, the criminal offenses in the field of cybercrime provided in the Criminal Code are:

- "Computer fraud", provided by Article 143 / b of the Criminal Code.

Computer fraud as a criminal offense is the introduction, alteration, deletion or deletion of computer data or interference with the operation of a computer system, in order to secure for oneself or third parties, fraudulently, an unfair economic gain or to cause a third to decrease in wealth.

- "Computer forgery", provided by Article 186 / a of the Criminal Code, refers to the introduction, modification, deletion or removal of computer data, without the right to create false data, in order to present and use them as authentic, regardless of whether the data generated is directly legible or comprehensible.
- "Unauthorized computer access", provided by Article 192 / b of the Criminal Code, refers to unauthorized access or in excess of the

authorization to enter a computer system or part of it, by violating precautionary measures.

- "Illegal interception of computer data", provided by Article 293 / a of the Criminal Code, refers to the illegal interception by technical means of non-public broadcasts, computer data from / or within a computer system, including electromagnetic emissions from a computer system, which carries such computer data.
- "Interference with computer data", provided by Article 293 / b of the Criminal Code, is damage, distortion, alteration, deletion or unauthorized suppression of computer data.
- "Interference in computer systems", provided by Article 293 / c of the Criminal Code, is the creation of serious and unauthorized obstacles to disrupt the functioning of a computer system, through the entry, damage, distortion, alteration, deletion or suppression of data.
- "Misuse of equipment", provided by Article 293 / ç of the Criminal Code, is the production, maintenance, sale, commissioning, distribution or any other action, to make available a device, including a software program, a password computer, access code or similar data, which are created or adapted for access to a computer system or part thereof, for the purpose of committing criminal offenses.

Meanwhile, the Council of Europe Convention on Cybercrime, in section 2, has laid down the rules of procedural law, provisions which must be adapted by the Parties to such legislation as must determine the scope of application of the procedural provisions, the conditions and the

guarantees, accelerated storage of stored computer data and traffic data, etc.

Pursuant to this convention, the Albanian legislator has provided several provisions in the Code of Criminal Procedure, which relate to: the obligation to submit computer data, sequestration of computer data, accelerated storage and maintenance of computer data, accelerated storage and partial disclosure of computer data⁶¹.

Taking into account the specific physical and virtual geography of criminal offenses committed in cyberspace, the Council of Europe Convention on Cybercrime sets out some rules to define jurisdiction. Since the convention has been ratified by the Albanian state, its regulations will also apply to the Albanian authorities.

In domestic law, jurisdiction over criminal offenses in the computer field will be resolved on the basis of the general rules on the appointment of the legal entity provided by the Code of Criminal Procedure. Territorial jurisdiction is determined, in turn, by the place where the criminal offense was committed or attempted or the place where the consequences occurred. Therefore, if the offense was committed in the territory of the Republic of Albania, the Albanian state exercises its jurisdiction over the issue.

In case the place is not known, the jurisdiction belongs, in turn, to the court of the place of residence or residence of the defendant. If the jurisdiction cannot be determined in any of these ways, the trial of the case belongs to the court of the place where the prosecution is located,

---

⁶¹ These provisions are provided respectively in Articles 191 / a, 208 / a, 299 / a, 299 / b of the Code of Criminal Procedure.

which has first registered the criminal offense⁶². If the criminal offense was committed entirely abroad, then the jurisdiction will be determined respectively by the place of residence, residence, arrest or surrender of the defendant. In case there are more than one defendant, the case is processed by the court that is competent for the largest number of them. The Code of Criminal Procedure also contains a special regulation for the case when the criminal offense is partially committed abroad, which provides that if the criminal offense is partially committed abroad, the jurisdiction in this case is determined based on the general rules of territorial jurisdiction⁶³. Article 35 of the Convention provides that each Party shall designate a contact point to operate 24 hours a day, 7 days a week in order to ensure the provision of immediate assistance for the purposes of investigations or trials of criminal offenses relating to systems and computer data or for obtaining evidence in electronic form for a criminal offense. Such assistance includes facilitation, or when permitted by local law and practice, by doing immediately:

- a) Providing technical assistance;
- b) The storage of records in accordance with Articles 29 and 30; and
- c) Taking evidence, providing legal information and the location of suspects⁶⁴.

A Party's point of contact has the right to make notifications to another Party's point of contact on an expedited basis. If the contact point designated by one Party is not part of the body or bodies of the Party

---

⁶² Article 76, Section II (Territorial Jurisdiction) of the Code of Criminal Procedure.

⁶³ Article 77 of the Code of Criminal Procedure.

⁶⁴ Article 35, paragraph 1 of the Convention on Cybercrime.

competent for the provision of mutual international assistance or extradition, the contact point shall ensure that it is able to coordinate with the relevant body or bodies on an accelerated base⁶⁵.

Based on the provisions in the Convention, the Council of Ministers has issued decision no. 141, dated 22.2.2017 "On the organization and functioning of the National Authority for Electronic Certification and Cyber Security". This is the authority, which is responsible for overseeing the implementation of law no. 2/2017 "On cyber security" and serves as a point of contact and assistance at the national level in case of attacks or incidents in the field of cyber security.

The mission of this authority is to guarantee security for trusted services, in particular to guarantee the reliability and security of electronic transactions between citizens, business and public authorities, increasing the effectiveness of public and private services and e-commerce.

This authority sets minimum technical standards for the security of data and information networks/ computer systems of the information society, in accordance with international standards in this field, in order to create a secure electronic environment.

The purpose of establishing this authority is to create an institution that through the implementation of law and international technical standards with zero tolerance, creates trust for users of electronic signature, electronic identification, trusted services and increases security in information system networks in the Republic of Albania.

Albania, in the fight against cybercrime, along with developments in the field of information technology and the revolution on the digitalization

---

⁶⁵ Article 35, paragraph 2 of the Convention on Cybercrime.

of public services, has made continuous efforts to improve the legal framework for cyber security.

Thanks to this progress, Albania has improved in the Global Cyber Security Index compared to 2017, from 89, to 62, worldwide and 36 at European level⁶⁶. However, this progress has not yet reached the scale and pace of change needed to stay ahead of the rapid movement and evolution that comes from various cyber threats. Undoubtedly, cyber-attacks are among the most important security threats to the modern world and therefore cyber security has become an important part of national security.

For this reason, the drafting of the "National Cyber Security Strategy 2020-2025" is a necessity for the establishment of appropriate institutional mechanisms, in order to increase the level of cyber security in the country.

---

⁶⁶ Reporting made in the National Strategy for Cyber Security 2020-2025, approved by Decision of the Council of Ministers no. 1084, dated 24.12.2020.

References:

1. Cyber Defense Strategy 2018-2020, Ministry of Defense.
2. National Strategy for Cyber Security and Action Plan 2020-2025, approved by Decision of the Council of Ministers no. 1004, dated 24.12.2020.
3. Law no. 8888, dated 25.04.2002 "On the ratification of the 'Convention on Cybercrime'".
4. Criminal Code.
5. Code of Criminal Procedure

Rahim OMBASHI⁶⁷

**MASS MEDIA COMMUNICATION: THE PROGRESS
OF DISCOURSES IN THE ALBANIAN LANGUAGE
DURING ‘PANDEMIC RESILIENCE’**

Abstract

The concept of political style has begun to take its first steps in the Albanian language. The term borrowed from Carola Schoor helps for a deeper understanding of lectures during political appearances. The paper will decompose the components of the political style, which in the global aspect continues to be underdeveloped, decomposing the concept systematically from the beginning of the Covid-19 pandemic in Albanian-speaking areas, from February 2020, until the end of extinction spring 2021. While the foundations of journalism continue to be based on those four or five key principles: independence and impartiality of information, public interest in news, and verification of sources of information, in this period of time we are informed and consume information, which is transmitted to us in different ways compared to the early ones. Public information is carried out without passing the filter of journalists and formal newsrooms, leaving the reader / viewer to his or her own devices when it comes to quality information of interest to the public. The question of how functional styles influenced the coping of the medical situation, which was related to the situation of the campaign for the general parliamentary elections in Albania, in April 2021, serves as a working hypothesis, because fact-checking services or initiatives are

---

⁶⁷ Rahim Ombashi Associate Professor Doctor, Dean of Faculty of Humanities & Law, Beder University College, Tirana, Albania

a trend contemporary of particular importance in the time in which we live. Public communication and media coverage during the 'pandemic renewal' period encountered difficulties in disseminating information. The lack of preparation of the public with official scientific information, supported the uncertainty about the expectations, which gave way to false news about the cure, the symptoms of the disease and ways to avoid and cope with the COVID-19 virus. They even believed in 'non-paper' en masse, as 'infodemic' information grew, which helped a lot to obscure the danger posed by poor quality information. Based on primary facts and sources, the help given through functional styles will be analyzed, giving the proper answer to the hypothesis. There was a marked increase in the use of functional religious style because his vocabulary was particularly enriched, but more importantly helped to cure panic and reduce personal anxiety. Meanwhile, instead of a single style (journalistic-literary, journalistic), the political style clearly appeared as a combination and cooperation of three components or three sub-styles: rhetorical, social and ideological. There was difficulty in approaching the evaluation of the ideological sub-style, which was realized by the approximate method that reveals it by features, which can be stylized populist, elitist or pluralistic. In this period, the editorial appeared as a combination of analysis and opinion and as a caricature, a kind of figurative-publicistic art, which includes humor and satire, displayed through humorous elements, ridicule, irony and even political sarcasm. An analysis of the ideological style of the four speeches of Albanian politicians Edi Rama, Lulzim Basha, Monika Kryemadhi and Ilir Meta and of some writings of publicists within this style is performed. The close comparison of individual style profiles explains the differences and similarities, somewhat inexplicable, between the four politicians, as well as preaching journalism with amateur journalism.

Keywords: *Political style, Ideological-Rhetorical-Social component, Infodemic, 'Pandemic resilience', "non-paper", Political sarcasm, Stylizing in a Populist-Elitist-Pluralistic way*

Hyrje

Koncepti i stilit funksional politik ka filluar të hedhë hapat fuqishëm në komunikim në gjuhën shqipe dhe po zë vend edhe në mediet, që komunikojnë në këtë gjuhë. Termi i marrë hua nga Karola Shur (Carola Schuur) ndihmon për një kuptim të thellë të ligjërimeve gjatë paraqitjeve politike. Kumtesa do të zërthejë përbërësit e *stilit politik*, i cili edhe në aspektin global vijon të jetë në zhvillim, duke shkoqitur konceptin hap pas hapi prej fillimit të pandemisë Covid-19 në trevat shqipfolëse, nga shkurti i vitit 2020. Analiza do të vijojë deri në prag të shuarjes së pandemisë, në fund të pranverës 2021, që përkon me mbarimin e zgjedhjeve të përgjithshme parlamentare të këtij viti në 25 prill. Ndërsa themelet e gazetarisë vazhdojnë të bazohen në ato katër ose pesë parime kryesore: pavarësia dhe paanësia e informacionit, interesi publik për lajmet, si dhe verifikimi i burimeve të informacionit, në këtë periudhë kohe informohemi dhe konsumojmë informacion, i cili na transmetohet në mënyra të ndryshme krahasuar me ato të hershmet. Informimi publik kryhet pa kaluar filtrin e gazetarëve dhe të redaksive formale, duke e lënë lexuesin / shikuesin / dëgjuesin (marrësin) në fatin e tij, kur bëhet fjalë për informacion cilësor me interes për publikun, informim të përzier të lajmit mbi shëndetin, i cili u përzie me lajmin politik.

Pyetja sesi ndikuan stilet funksionale tradicionale, përfshi stilin politik, në përballimin e situatës mjekësore, e cila u ndërlidh me situatën e zhvillimit të fushatës për zgjedhjet e përgjithshme parlamentare në Shqipëri, shërben si hipotezë e punimit, sepse shërbimet ose iniciativat e kontrollit të fakteve janë një prirje bashkëkohore me rëndësi të veçantë, në kohën në të cilën jetojmë. Komunikimi publik dhe mbulimi i medieve gjatë periudhës së ‘pandemic resilience (rinovimit pandemic)’ hasën

vështirësi në shpërndarjen e informacionit si dhe në mbajtjen gjallë të komunikimit. Mungesa e parapërgatitjes së publikut me informacion shkencor zyrtar, mbështeti pasigurinë në lidhje me pritjet, të cilat u lanë vendin lajmeve të rreme për kurimin, simptomat e sëmundjes dhe mënyrat për të shmangur dhe përballuar virusin COVID-19. U besuan masivisht deri dhe “non-paper”, ndërsa u rrit informacioni ‘infodemik’, i cili ndihmoi mjaft për të mjegulluar rrezikun që sillte informacioni me cilësi të dobët. Bazuar në fakte dhe burime parësore, do të analizohet ndihmesa e dhënë përmes stileve funksionale, të rinovuara tashmë, duke i dhënë përgjigjen e duhur hipotezës. Bie në sy që pati një fuqizim të dukshëm të përdorimit të stilit funksional fetar, fjalori i tij u pasurua veçanërisht, por më e rëndësishmja ishte besimi i përhapur si mbështetje, i cili ndihmoi në shërimin e frikës ekzistenciale, uljen e ankthit dhe panikut personal.

Kalohet në të nga ligjërimi përhumbës e trishtues, i tipit: “Unë nuk e di me kë jam, por e di mirë me kë nuk jam”, që kishte pllakosur gjithkund komunikimin, drejt shpresës që mposht pandeminë, duke u shtuar si rast i gjuhës shqipe:

Reagimi i plotë i Kryepeshkop, Anastas Janullatos: Kryepiskop i Tiranës, Durrësit dhe i Gjithë Shqipërisë; Pashkë 2021, maj: *Çlirim nga urrejtja dhe variantet e saj*

“Ditë e Ngjalljes, le të ndriçohemi me panairin... dhe ata që na urrejnë, le t’i falim të gjithë në Ngjalljen.” (Vargëzime të *Pashkës, Lavdia*)

E kremtja e të rëndritshme e Pashkës na fton plot hare të shkëlqejmë nga gëzimi, të çliruar nga robëria e pasioneve vdekjeprurëse, nga çdo element i errët, i fshehur në thellësinë e egos sonë.

Duke përfunduar:

... Duke u frymëzuar dhe duke marrë fuqi nga e krentja e tërëndritshme e Pashkës, që mbi të gjitha është e krentja e pajtimit universal, le të përpiqemi të paqësohemi personalisht, duke falur madje edhe ata që na urrejnë, edhe nëse kjo na duket e vështirë. Ngjallja e Krishtit shpall fitoren e jetës mbi vdekjen e mbi gjithë pasionet shkatërrimtare dhe na fton të shijojmë çlirimin tonë nga pushteti i tyre. Dhe në një botë që përpëlitet nga armiqësi vdekjeprurëse dhe nga pandjeshmëria, le të bëhemi luftëtarë kundër urrejtjes dhe varianteve të saj të shumëllojta. Dhe, me besim të palëkundur, le të përpiqemi që të forcohet bashkimi, pajtimi, dashuria, uniteti, bashkekzistenca harmonike e njerëzve dhe e popujve.

Krishti u ngjall, vëllezër dhe motra.

Me shëndet të fortë dhe shpresë gjatë periudhës së turbullt të pandemisë, dhe me lirinë e Ngjalljes në shpirtin tonë!

Në përgjithësi u trondit skepticizmi që është ngritur pothuajse në nivelin e ligjit natyror, ku vendin e Zotit e ka zënë një mori zotash dhe më i rëndësishmi është ai i progresit (Kopliku, Fatos A. 2021: 9, 10). Ndërkohë, në vend të një stili të vetëm (publicistiko-letrar, gazetaresk), u përvijua dukshëm stili politik, si një ndërthurje dhe bashkëpunim i tre përbërësve apo tri nënstileve: *retorik*, *social* dhe *ideologjik*. Vështirësi gjatë punimit dolën në qasjen për vlerësimin e nënstilit ideologjik, e cila u tejkalua me metodën e përafërt që e zbulon atë nga tiparet, të cilat mund të stilizohen në mënyrë *populiste*, *elitiste* ose *pluraliste*. Kryhet një analizë e nënstilit ideologjik të katër fjalimeve të politikanëve shqiptarë Edi Rama, Lulzim Basha, Monika Kryemadhi dhe Ilir Meta, si dhe e disa shkrimeve të publicistëve brenda këtij stili. Krahasimi i imët i profileve të stilit individual jep një sqarim të dallimeve dhe ngjashmërive, deri-diku të pashpjegueshme, midis katër politikanëve, si dhe diferencon publicistikën predikuese krahasuar me atë amatore.

Analiza e informacionit infodemik ndihmoi shumë për të sqaruar rrezikun, që vinte nga komunikimi publik me cilësi të dobët.

Gjatë periudhës nga marsi i vitit 2020 deri në qershor 2021, mbizotëruan reklamat e ndërtuara sipas ligjërimit gazetaresk dhe të paguara nga tregu farmaceutik, informacioni i paketuar nga propaganda, i kryer gjithashtu me të njëjtin stil funksional gjuhësor. Ato rritën frikën për efektet anësore të vaksinave dhe, së bashku me teoritë e konspiracionit rreth tyre, lanë një pjesë të publikut larg vaksinimit. Nuk munguan shkrimet e hartuara në ligjërimin funksional tekniko-shkencor, i cili ofronte siguri jo vetëm për të prekurit nga pandemia, por gjithashtu u vinte në ndihmë atyre që po mjekoheshin, ose atyre që rrezikonin të prekeshin. Urdhra dhe udhëzime u shfaqën përmes ligjërimit juridiko-administrativ, që nuk ishin pak, por njohja e stileve funksionale, përfshi stilin politik, mundëson që publiku të filtrojë vetë informacionin, domethënë të mos besojë në lajmet e përjetshme (Kur?) dhe burimin (KU?), por të kuptojë qëllimin e përhapjes së tyre. Duke mbështetur forcimin e të menduarit analitik dhe qëndrimin kritik, ndihmohen zgjedhjet e informuara, sepse sasia e madhe e informacionit, tani vetëm një klikim larg, mund të jetë e padobishme, nëse dikush nuk edukohet dhe mëson profesionalisht sesi të marrë lajmet.

... ..

I gjithë Ballkani, sot, veçmas Ballkani Perëndimor, përballen me informimin e turbullt e deri atë fals, offline e online, që vërshon me shumicë dhe përhapet me shpejtësinë e informacionit infodemik. Publiku “bombardohet” me ngulm nga njoftime me cilësi të dyshimtë, aq sa shpesh është e vështirë të kuptosh diferencën mes lajmeve të rreme dhe

propagandës, historive të njëanshme apo informacionit të besueshëm. Pandemia e shkaktuar nga Covid 19, që nisi të përhapet zyrtarisht një vit më parë, tregoi qartë sesa e brishtë është audienca kundrejt shtrembërimit të fakteve, lajmeve të rreme, që kanë ndikim të drejtpërdrejtë në shëndetin e individit, i cili përballej me to. Mbulimi mediatik dhe informimi i publikut gjatë një krize shëndetësore, të ndërthurur me atmosferën e mjedisit politik në përgatitje apo në zhvillim të zgjedhjeve parlamentare, është gjithnjë një sfidë, por në kushtet e një pandemie botërore, në kohën e internetit, filtrimi i informacionit bëhet edhe më i vështirë.

Të gjitha ato premise të silogjizmave ekzistenciale shtuan frikën ndaj efekteve anësore të vaksinave dhe bashkëshoqëruar me teoritë konspirative rreth tyre, trembën dhe lane larg një pjesë të publikut. Nuk munguan shkrimet e hartuara në ligjërimin tekniko-shkencor, që jepnin siguri jo vetëm për të prekurin nga pandemia, por erdhën në ndihmë edhe të atij që po kurohej, apo atij që rrezikohej të prekej nga epidemia botërore. Në ligjërimin juridiko-administrativ përcilleshin pa kursim urdhëra e udhëzime në mbështetje të zgjidhjes së situatës së rënduar, ndërkohë që stili funksional i komunikimit fetar u pasurua me leksik të panjohur për publikun e gjerë duke u bërë aktiv.

Nga mediet e vendase mësohet që më tetë mars 2020, Shqipëria pohoi dy rastet e para me Koronavirus (Covid-19): një baba dhe një djalë, i biri, të cilët kishin ardhur në vend nga Firenze e Italisë. Në të njëjtën ditë, qeveria urdhëroi ndalimin e të gjitha fluturimeve si dhe tragetet, që vinin nga zona veriore e Italisë, deri më tre prill. U mbyllën për dy javë shkollat, u urdhërua ndalimi në publik i të gjitha grupimeve të njerëzve si dhe iu kërkua zyrtarisht federatave të sporteve të pezullonin

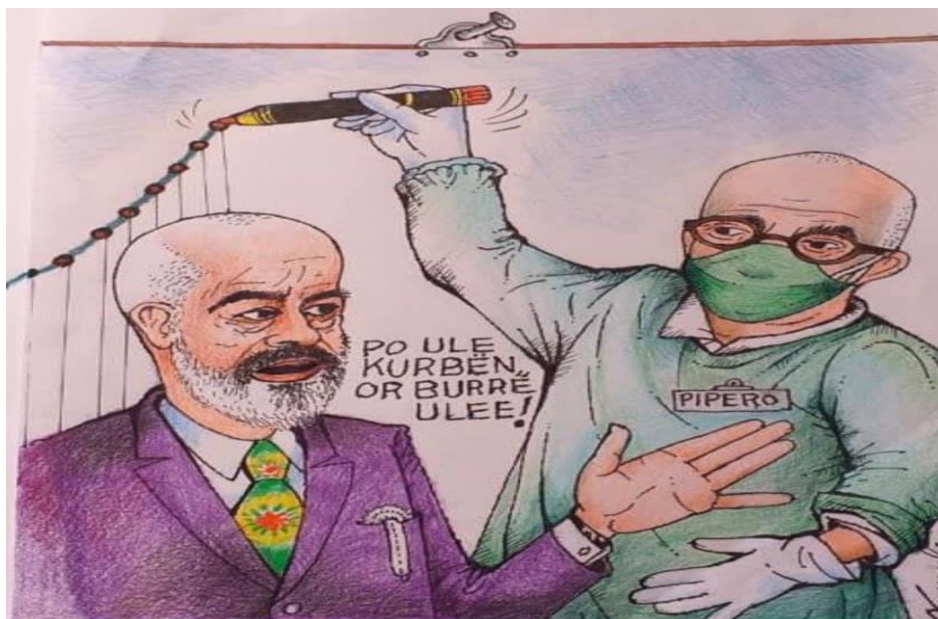
aktivitetet. Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale (MSHMS) njoftoi se çdo person që hyn në Shqipëri nga zonat me karantinë të Italisë duhet të vetizohet, ose do të ndëshkoheshin. Në mesditën e 11 marsit u shënua vdekja e parë nga Koronavirusi në Shqipëri; një grua 73-vjeçare vdiq në Durrës nga komplikime vaskulare. Më 12 mars, një zëvendësministër i Shëndetësisë deklaroi se gjatë 24 orëve të fundit 145 njerëz u ishin nënshtruar testeve për COVID-19. Nga të dhënat e marra u rrit numri i të infektuarëve në 23, 18 prej të cilëve ishin asimptomatikë dhe në vetizolim, kurse pesë ndodheshin të shtruar në spital. Mediet saktësonin se të 23 personat e infektuar kishin histori udhëtimi në Itali ose kishin rënë në kontakt me njerëz që kishin qenë në atë vend.

Ministria gjegjëse njoftoi në datën 13 mars se numri i të prekurve me Koronavirus kishte shkuar në 33, e dhënë kjo pas 159 testeve të reja të kryera në 24 orët e fundit. Po në atë ditë, qeveria njoftoi mbylljen e qyteteve të mëdha, përfshirë edhe Tiranën, deri të dielën në mesnatë. Disa nga masat e tjera të marra ishin bllokimi i rrugëve, ndalimi i qarkullimit të makinave private dhe mbyllja e të gjitha bizneseve (me përjashtim të farmacive dhe dyqaneve ushqimore). Të gjithë shtetasit e huaj, që donin të shkonin në aeroport, duhej të merrnin leje me shkrim nga policia për të përdorur rrugët. Deri në 17 mars janë dëshmuar 55 raste, nga të cilët 25 persona ishin të shtruar në spital, ndërsa tre prej tyre ndodheshin nën mbikëqyrje të fortë. Në 24 orët e fundit u testuan 42 persona, nga të cilët katër prej tyre rezultuan positive, duke e çuar numrin e të infektuarëve nga 51 në 55. Te materiali i paraqitur më lart, i cili është mbledhur nga informacioni zyrtar i atyre ditëve, mbizotëron stili funksional politiko-shoqëror, i cili qëndron midis atij të letërsisë artistike dhe stilit tekniko-shkencor. Bie në sy leksiku i zgjedhur dhe

fjalët me kuptim të drejtpërdrejtë, leksik nga fusha të larmishme të veprimtarisë njerëzore dhe shprehje ndërkombëtare: *Koronavirus (Covid-19), karantinë, vetizolim, virus, komplikime vaskulare, teste, asimptomatikë, rezultuan pozitivë, etj.* Vendin kryesor e zënë fjalët me ngjyrim shoqëror, togfjalësha të karakterit mjekësor: *Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, komplikime vaskulare, zonat me karantinë, shtruar në spital, nën mbikëqyrje të fortë, mbyllja e qyteteve, mbyllja e bizneseve, etj.* Njoftimet nga Instituti i Shëndetit Publik (ISHP) apo Ministria rreken të jenë të thjeshta, të qarta, pa stërgjatje e dykuptimësi, sepse u drejtoheshin masave të gjera të popullsisë, që prisnin njoftimet zyrtare me ankth. Shumë shpejt lexuesi dhe dëgjuesi u mësua me fjalët ndërkombëtare si: *Koronavirus (Covid-19), karantinë, testim pozitiv, testim negativ, etj.*, që u futën në fjalorin aktiv të kohës.

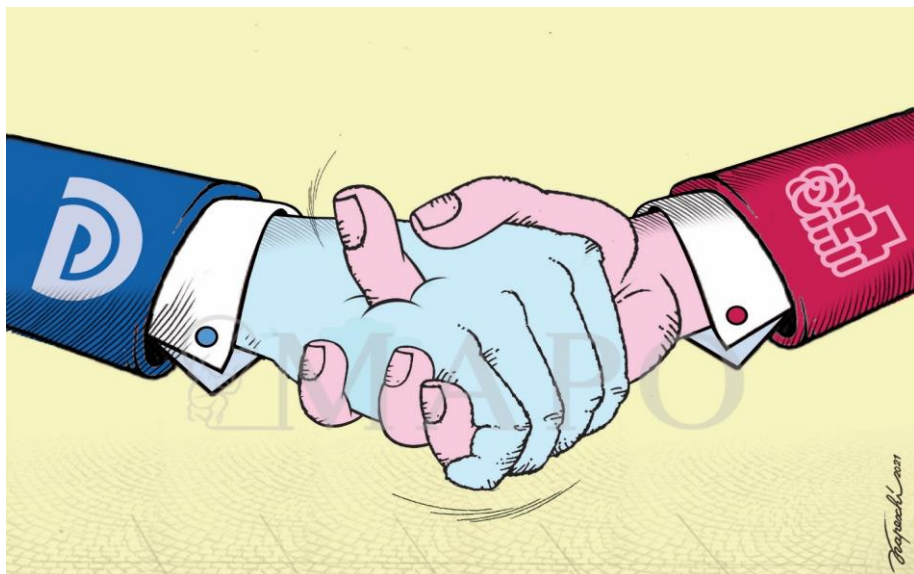
Gjatë ‘pandemic resilience’, term i përdorur si kundërshti ndaj pritshmërisë absurde mbi ardhmërinë humane, periudhë që zyrtarisht nisi në mars të vitit 2020, industria e marketingut iu përshtat dinamikës së pandemisë në vitin 2020 e në vijim, duke e bërë prirje popullore ‘dhurimin’ apo ‘lojërat shpërblyese’ (giveaway), ndërsa gjithçka tjetër vërtitej rreth rrjeteve sociale dhe ‘e-commerce’. Komunikimi digjital i ka shtuar hapësirat dhe biznesi e pa atë si kanal të rëndësishëm komunikimi, duke investuar atje fort për të zënë sa më shumë konsumatorë. Sipas ekspertëve të fushës, Covid-19 nxiti kreativitetin duke nxjerrë në pah market me vizion të qartë. Ndërkohë, pa marrë parasysh gjendjen e rënduar shëndetësore në vend, të dy kahjet e sistemit politik: pozitë-opozitë përgatiteshin për të filluar fushatën e zgjedhjeve të përgjithshme parlamentare. Edhe brenda njoftimeve shëndetësore, ndihej fryma politike, të paktën te leksiku. Më shumë sesa specialistët

dhe institucionet e specializuara për shëndetin, njoftimet i bënin individë të lidhur ngushtë me politikën, që ndonëse përpiqeshin të mos përdornin parulla ideologjike dhe leksik politik, e gjen atë te filozofia ku mbështetjeron informacioni që jepnin, por dhe te redaksionali, si zhanri publicistik që shpreh opinionin e redaktorit, redaksional-shkruesit a botuesit (Lamb, J. 1985: 23). Në këtë periudhë kohe, redaksionali u shfaq si ndërthurje e tij me analizën dhe opinionin edhe si karikaturë, lloj ky i artit figurativ-publicistik, ku përfshihet humori dhe satira, shpërfaqur përmes elementesh qesëndisëse, talljes, ironisë e deri sarkazmës politike. (Gogo, V, 2020: 25.) Ndërkohë u shpeshtua dukshëm dalja offline në organet e shtypit karikatura e realizuar me skica të fotove të personazheve politikë, të dalluar në parapërgatitjen apo zhvillimin e fushatës zgjedhore politike (Gazeta *Dita* apo *Tema*).

Mapo, 13 April 2020

Shifrat e COVID-19, Karikatura e ditës në MAPO nga Bujar Kapexhiu
“PO ULE KURBËN, OR BURRË, ULEE!”

Mapo, 11 June 2021

“Dora e bashkëpunimit”, karikatura e ditës në MAPO nga Bujar Kapexhiu

Ndërkohë u shfaq shpesh në organet e shtypit karikatura e realizuar me skica të fotove të personazheve politikë, që spikatën në parapërgatitjen apo zhvillimin e fushatës zgjedhore politike të vitit 2021 (Gazeta *Dita* apo *Tema*).

Tensioni politik mes dy kampeve kundërshtarë, sikur zbutej në dukje, kur në mediet shfaqej informacioni ekonomik, që kryesisht ishte mes redaksionalit dhe reklamës së barnave, të cilat kishin mbërritur në Shqipëri për të mposhtur apo parandaluar, sipas tyre, pandeminë.

Në këtë periudhë kohë u rrit edhe më autoriteti i këtij lloj informacioni (redaksi-reklamuese ‘advertoriali’), që në prapavijë i shërbente pozitës politike, e cila e lidhi fort mbijetesën e vet me luftën kundër pandemisë. Po të kemi parasysh përcaktimin e Marshall McLuhan, të dalluar dhe

përzgjedhur nga Walter Lippman, se reklamat janë lajme, veçse lajme që përhapin gjithnjë lajme të mira, kuptohet edhe këtu, pse ndërsa farmacitë dhe industria e tillë fitonte sa nuk thuhet, pozita fitonte hapësirë në parapërgatitjen apo gjatë zhvillimit të fushatës politike.

“Deviral” mbërrin në Shqipëri, përdoret si anti-viral edhe kundër Covid-19

Viti 2020 ishte një vit i pazakontë për të gjithë shqiptarët dhe jo vetëm. Njerëzit në mbarë botën u përballën me pandeminë e Covid-19, e cila infektoi miliona persona si dhe shkaktoi miliona viktima, sipas të dhënave të Worldometer:

“Shkon në 3 milionë numri i viktimave nga Covid-19 në të gjithë botën (Deri në datën 16 prill 2021)

Numri i viktimave të shkaktuara nga koronavirusi në të gjithë botën tashmë ka shkuar në 3 milionë. Më konkretisht, që nga fillimi i pandemisë e deri më sot, e kanë humbur jetën 3,002,524 njerëz në të gjithë planetin. Ndërsa, numri i të infektuarëve qëkur kanë nisur të mbahen shifrat rezulton të jetë 139,8 milionë, prej të cilëve 118,8 milionë janë shëruar. Vendi me shifrat më të larta është SHBA ku numërohen 32,2 milionë të infektuar dhe 579,008 viktima. Situata kritike duket në Indi pasi vendi është goditur nga një valë e dytë edhe më vdekjeprurëse se e para për shkak të ekzistencës së varianteve. Numri i të infektuarëve është rreth 14,3 milionë, kurse ai i viktimave 174,335. Vendi i tretë më i prekur nga pandemia është Brazili ku numërohen 13,7 të infektuar dhe 365,954 raste fatale. Raste aktive në të gjithë botën janë 17,9 milionë prej të cilave, 17,8 (99.4%) po e kalojnë sëmundjen me simptoma të lehta dhe 106,820 (0.6%) janë në gjendje serioze ose kritike.”

Në vendin tonë u morën masa të rrepta për frenimin e përhapjes së koronavirusit si dhe u këshilluan njerëzit sesi të kujdeseshin për shëndetin e tyre, duke nisur nga ushqimet, vitaminat dhe ilaçet që mund

të merrnin gjatë kësaj periudhe aspak të zakonshme. Dhe një nga barnat që mund të përdoret si anti-viral dhe kundër Covid-19 është “Deviral”, që ka mbërritur edhe në Shqipëri.

Pse duhet të përdorni Deviral?

- Lehtëson gjendjet gripale dhe infeksionet virale
- Përmirëson sistemin imunitar dhe rrit mbrojtjen natyrore të trupit kundër viruseve dhe baktereve
- Mbron qelizat nga stresi oksidativ
- Ndhmon në reduktimin e lodhjes dhe dobësisë
- Ky anti-viral është shumë i mirë kur je i prekur nga Covid

Deviral të ndihmon që të fuqizosh imunitetin si dhe të rrit forcën e brendshme. Medikamenti lufton viruset dhe infeksionet akute. Substanca aktive, andrografold është një përforcues i vërtetë i fuqisë së sistemit tonë imunitar. Kapsulat bio-informuese natyrore “Deviral”, përmbajnë barëra që përdoren për të luftuar shumë viruse në mjekësinë alternative. Ky ilaç ka veti të konsiderueshme anti-virale dhe janë kështu të domosdoshme gjatë “sezoni të gripit”.

Prej përbërjes së tij, ky medikament ndihmon në ruajtjen e pastërtisë së tërë organizmit. Efektet e saj pozitive bimore ilustrohen gjithashtu nga përforsimi i funksionit të mëlçisë në hepatit, përmirësimi i shikimit dhe ulja e rrezikut të reaksioneve alergjike.

Ai është gjithashtu efektiv në trajtimin e diarresë, sëmundjeve gastrointestinale, si dhe në uljen e etheve dhe përmirësimin e përgjithshëm të frymëmarrjes. Për një trup të shëndetshëm, merr “Deviral” tani dhe aktivizo fuqishëm imunitetin tënd.

Qendra ALERT – Alert.al

Nënstili i botuar nga redaksionali reklamues, ndihet që përvijohet me tipare populiste, i është shmangur shkrimi profesional, që duhet të jepte saktë rezultatet e pritshme pas marrjes së këtij preparati, që nuk dihet ku është pranuar e miratuar zyrtarisht si i tillë.

Gjatw rreth njw viti e gjysmw qw kemi marrw nw analizw, pati shkrime qw futen lehtw te nwstili retorik. Pwr ilustrim zgjodhwm shkrimin e publicistit Kim Mehmeti: *Nga politika s’pasurohet ai që e mbron, por ai që e shet ç’i takon popullit*, 26/04/2021, Portali syri.net, kurse si shembull i shkrimit tw pwrgratitur me nwnstilin social pwrzgjodhwm

artikullin nga Erion Dasho: *Çfarë peshon më tepër, 400 mijë të vaksinuar apo 10 mijë të vdekur?! 25/04/2021, Portali syri.net.*

Më e dukshëm bëhet dallimi i nënstilit ideologjik të fjalimet e politikanëve. Meqenëse tradicionalisht, stili politik ishte thjesht një çështje bindjeje: duke ndjekur “Retorikën” e Aristotelit, politikanët duhej të rregullonin paraqitjen e tyre sipas audiencës që kishin para, në mënyrë që të ishin efektivë. Për shembull, një audiencë e ndodhur në kushtet e pandemisë dhe për më tepër e drejtuar për dy legjislatura prej po asaj force politike apo në krye të një koalicioni partiak, kërkon një stil tjetër nga një më i hershmi për të fituar legjislaturën e tretë 2021-2025, por dhe bashkëbiseduesit e arsimuar mund të joshen me një stil apo nënstil tjetër funksional nga dëgjuesit më pak të shkolluar (Aristoteli, 1984: [360–355 para Krishtit], 1390 a 25)

Meqenëse politikanët e çdo krahu nuk mund të jenë kurrë një kopje e njerëzve që përfaqësojnë, ata duhet të kapërcejnë ndryshimin në mënyrë krijuese, ashtu si një piktor gjatë kompozimit të një portreti (Ankersmit, 1996: 49–56; Pels, 2003: 49). Ankersmit dhe Pels bëjnë dallimin midis një qasjeje ‘mimetike’ dhe ‘estetike’ për demokracinë. Sipas tyre, një qasje mimetike mohon zbrazësinë që e mbush artisti dhe për këtë arsye është në kundërshtim me natyrën përfaqësuese të demokracisë. Në një qasje estetike, politikanët kërkojnë lidhje me një grup njerëzish përmes një stili dhe shije të përbashkët, pa sugjeruar që të jenë identikë (Ankersmit, 1996: 49–56; Pels, 2003: 49).

Për stilizimin e tyre nga dikush tjetër, në publicistikën tonë politike ka disa modele. Në një të tillë, shkruar në janar të vitit 1949, në burgun e Tiranës, Hafiz Ibrahim Dalliu hodhi vargjet e titulluara: “Drejtësia e

sundimtarëve të sotshëm”, të cilat i ruajti dhe i fshehu me kujdesin më të madh:

Po kërkoje dritën, të-japin errësirën.
Po deshe shijen, të japin të vështirën...

Duket shkrimtarin e shquar dhe klerikun konsekuent energjia e brendshme e ndihmon të mbrojë besimin, që të forcojë durimin, kësisoj atij i rritet e i zmadhohet shpresa te e ardhmja, duke mos u njësuar me të. Kurse në fjalimin e mëposhtëm, Kryeministri Rama mëton se e ka mbushur zbrazëtinë me ndjekësit që po e dëgjojnë e shohin në takimin përmbyllës të fushatës elektorale, ndonëse në kohë pandemie, kur dihet që nuk është kështu. Zbrazëtia mbushet i bindur që ndjekësit e po të njëjtit këndvështrim dhe pozicionim politik, po marrin atë që do t'i drejtojë tek kutia e votimit, duke u vetëstilizuar si elitist-populist:

Edi Rama në mbylljen e fushatës në Tiranë: “Ata janë rruga e së shkuarës, PS është e ardhmja”

Partia Socialiste e Shqipërisë ka përmbyllur këtë të enjte fushatën e saj elektorale për zgjedhjet parlamentare të 25 prillit në qarkun Tiranë. Kryeministri i vendit, Edi Rama përpara kandidatëve për deputetë, fillimisht fjalën e hapi duke përgëzuar punën e patronazhistëve, ndërsa hodhi akuza të forta ndaj kundërshtarëve politikë në lidhje me ngjarjen e djeshme në Elbasan. Ai tha se diferenca mes PS dhe partive të tjera është shumë e thellë dhe për këtë kërkoj nga mbështetësit që me 25 prill të votojnë selinë rozë.

“Pasi e gjitha Shqipëria u trondit nga humbja e një jete, morën përsipër t’u thonë shqiptarëve se po, ata e kanë “një grup të armatosur të shpërndarë kudo”. Unë besoj se sot kush ende nuk e ka kuptuar diferencën e madhe mes jush dhe atyre, duhet t’i vërë gishtin kokës fort për fëmijët e tij”, tha Rama. Për shefin e qeverisë, Partia Socialiste është dera e të ardhmes së Shqipërisë

dhe kjo është arsyeja pse qytetarët duhet të zgjedhin partinë që ai drejton.

“Ata janë rruga e së shkuarës, Partia Socialiste e Shqipërisë është dera e të ardhmes. Në 25 prill është dita jo për të bashkuar kënaqësitë tona, por për të bashkuar të gjithë pakënaqësitë tona dhe për t’i thënë njëri-tjetrit se ka plot arsye për të qenë të pakënaqur me ata që kemi bërë”, theksoi Rama. Ai nuk kurseu as Presidentin e Republikës, Ilir Meta, për të cilin tha se është “turpi i të gjithë shqiptarëve”.

“Në 25 prill çojeni në shtëpi Ilir Metën. Boll, mjaft! Ilir Meta është turpi ynë, i të gjithë popullit shqiptar. Është turpi më i madh që Shqipëria ka mundur të ketë atje në krye. Ai turp duhet zhbërë më 25 prill dhe turp kush voton Ilir Metën. Ka vetëm një numër, që jeni ju, është numri 12. Numri 12 jeni ju”, - tha ai.

Një vetëstilizim të tillë të ngjashëm ka dhënë media duke u mbështetur te fjala e prijësit të opozitës së bashkuar, duke e dalluar gjithashtu si elitist-populist:

Kryetari i PD-së, Lulzim Basha, mbajti fjalim aty ku e pikënisoi dhe fushatën e tij para zgjedhjeve elektorale të 25 prillit. Ai ka shprehur gjithë kënaqësinë dhe ngazëllimin që ka marrë nga gjithë rrugëtimi i takimeve elektorale në çdo qark, qytet, familje anëmbanë Shqipërisë.

Kryetari Basha iu drejtua jo vetëm simpatizantëve të pranishëm, por edhe publikut të gjerë. Sipas tij, kjo ëndërr do të bëhet realitet vetëm nga pjesëmarrja e tyre në votimet e 25 prillit, që do të jenë pika e kthesës për t’u bërë ëndërra e tyre, që ta shohin Shqipërinë në zemër të Evropës. Sakaq, zotimi dhe vullneti i tij politik riafirmohet si një vullnet për ndryshim, ashtu siç, në thelb ka qenë edhe motoja e aleancës, fushatës dhe e Partisë Demokratike.

Ai ka premtuar fitoren më të thellë, sepse sipas tij në këto 8 vite kryeministri Rama ka vjedhur e grabitur pasurinë e shqiptarëve dhe ëndrrat e tyre.

“Kjo nuk është Tirana e Edi Ramës, por e juaja dhe kështu do të jetë gjithmonë. E gjitha kjo do të provohet më 25 prill nga vota dhe vullneti juaj”, - shtoi Basha.

“Në këtë shesh ushtojnë zërat e demokratëve dhe demokrateve, qytetarëve e qytetareve, simpatizantëve e simpatizanteve, e sidomos atyre që na ndjekin nga shtëpia, mirëserdhët në bashkimin e shqiptarëve”, - ishte një nga thirrjet e kryetarit të Partisë Demokratike, Lulzim Basha.

Jo rrallë herë, ai ka përsëritur së bashku me të pranishmit se zgjidhja dhe alternativa e 25 prillit është numri 9.

“Të gjithë ata që do të votojnë më 25 prill, nuk do të jenë shërbëtor të askujt përveçse të ligjit”, - deklaroi Basha.

Stilizimi pluralist i kryetares së partisë Lëvizja Socialiste për Integrim, Monika Kryemadhi, nga ana e medieve, është mjaft afër së vërtetës duke analizuar fjalën e mbajtur në fund të zhvillimit të fushatës elektorale, madje qysh prej titullit: “Më 25 prill votoni për t’i dhënë fund tranzicionit”

Lëvizja Socialiste për Integrim ka mbyllur sot fushatën elektorale në Qarkun e Tiranës. Në një miting të zhvilluar në sheshin “Nënë Tereza”, kryetarja e LSI, Monika Kryemadhi bëri thirrje që qytetarët më 25 prill të votojnë për t’i dhënë fund tranzicionit:

“Shqipëria është sot në rrezik është e tradhtuar nga qeverisja prandaj në këto zgjedhje u bëj thirrje të gjithë juve nga ky shesh i bekuar që të mos ndaloni për asnjë moment në këto ditë për të çuar çdo njeri drejt kutisë së votimit për të votuar LSI”, tha ajo.

Sipas znj. Kryemadhi qeveria e re do të kujdeset për ndryshimin e klimës së biznesit duke favorizuar biznesin e ndershëm dhe jo oligarkët që siç tha ajo janë “kthyer në shtojzovalle për të ruajtur paratë dhe koncesionet që u grabisin paratë shqiptarëve”.

“Lista e LSI është lista fituese dhe këtë e tregon sot kjo pjesëmarrje e jashtëzakonshme në sheshin ‘Nënë Tereza’. Më 25

prill shqiptar kanë në dorë zgjidhje të zgjedhjeve të tyre, më 25 prill shqiptarët do të votojnë për ndryshimin duke votuar numrin 6, pasi ne kemi vënë zemrën për Shqipërinë”, deklaroi kryetarja e LSI-së.

Monika Kryemadhi u bëri thirrje të gjithë qytetarëve që më 25 prill t'i kthejnë Shqipërisë sovranitetin me votë dhe për të pasur një Shqipëri evropiane.

Si vetëstilizim tipik populist, në vijim të prezantimeve të tilla të bëra më herët, media ka dhënë një deklaratë të Presidentit të Republikës vetëm një javë para zhvillimit të votimeve për të zgjedhur parlamentin e vendit, 2021 (është shkurtuar, por pa prekur sidomos stilin):

Deklaratë e Presidentit të Republikës, Ilir Meta

Të nderuar qytetarë të Republikës së Shqipërisë,

Edhe një javë na ndan nga zgjedhjet e historike të 25 prillit, ku të gjithë bashkë në mënyrë të barabartë duhet të ushtrojmë të drejtën më themelore, por njëkohësisht dhe detyrimin më të rëndësishëm që kemi ndaj të ardhmes sonë, për 100 vitet e ardhshme. Atdheu ynë Shqipëria, por dhe bashkëkombësit tanë në rajonin tonë, ndodhen në një moment shumë të rëndësishëm, të përcaktimit të rrugës së sigurtë dhe të pandryshueshme të integritetit, dhe konsolidimit të së ardhmes sonë vetëm në Bashkimin Evropian.

Si President i Republikës, ndiej detyrimin që t'ju përcjell paraprakisht këto mesazhe dhe kam këto kërkesa ndaj jush si qytetarë të Republikës së Shqipërisë, pa asnjë dallim partiak

– Kjo javë e fundit, duhet të shoqërohet nga një klimë zgjedhore më e qetë dhe më bashkëpunuese. Por edhe më ballafaquese, në kuptimin e transparencës para qytetarëve nga të gjithë. Ftoj të gjithë qytetarët dhe politikanët, të distancohen nga çdo fenomen negativ që nxit urrejtjen, që provokon dhunën, dhe mbi të gjitha që dëmton rëndë integritetin e këtij procesi zgjedhor historik.

– Të gjithë qytetarët me të drejtë vote, duhet t'u drejtohen qendrave të votimit, për të ushtruar të drejtën e tyre, në mënyrë të qetë, të lirë dhe të fshehtë, dhe të refuzojnë çdo përpjekje që do

synonte shtrebbërimin e vullnetit të tyre... Ky është themeli i drejtësisë që kërkohet të gjithë qytetarët e Shqipërisë.

– Çdo qytetar, duhet të votojë i lirë, për të zgjedhur atë që mendon se është më i miri, për atë që mendon se mund t'i përfaqësojë më mirë, për atë që i bind se e ardhmja tyre do të jetë më e sigurt për ta dhe për familjarët e tij.

– E ardhmja jonë e përbashkët si shqiptarë, për 100 vite që vijnë nuk mund të blihet, me asnjë çmim...

– Asnjë pushtet nuk është më i fortë se vota e lirë dhe referendare. Çdo pushtet, buron prej saj, dhe çdo e drejtë kushtetuese mbrohet vetëm prej saj... Ata nuk janë patronazhistë. Patronazhist është etiketim i kohëve tona. Janë 'fuksat' që ka njohur populli shqiptar për 50 vite gjatë regjimit të kaluar. Memet që shpërndahen forcërisht në rrjetet sociale, për ta marrë këtë historinë e patronazhistëve "si me të qeshur", sigurisht që janë të papërgjegjshme... E gjitha kjo është një skemë skandaloze dhe nuk është aspak problem, sepse këtë gjë e ka bërë edhe Gestapo. Por, kjo skemë do të sqarohet në ditët që vijnë. Si President i Republikës, përveçse efekteve aktuale të këtij veprimi mafioz dhe të papërgjegjshëm me të dhënat e qytetarëve tanë, jam edhe i shqetësuar për pasoja afatgjata, të cilat kanë të bëjnë për çështje të siguriisë dhe të drejtave e çdo qytetari në këtë vend. Në një shtet të së drejtës me demokraci funksionale, reagimin institucional duhet të shoqërohej me numrin e arrestimeve, faljeve publike dhe dorëheqje. Të gjithë bashkë do të duhet që në datën 25 prill, të rivendosim në funksionim të gjithë mekanizmat e shtetit të së drejtës. Të rikthejmë në funksionim parimet themelore të Republikës që janë dhunuar rëndë, dhe në këtë mënyrë të rivendosim demokracinë dhe vetë rendin kushtetues! Vetëm përmes garantimit të ushtrimit të drejtës themelore të votës, dhe realizimit të zgjedhjeve të lira dhe të ndershme, do t'i japim fund krizës së legjitimitetit dhe të përfaqësimit, që ka përfshirë institucionet kryesore të shtetit, do të zhbllokojmë çeljen e negociatave me Bashkimin Evropian dhe do të garantojmë se do të qeverisemi sipas vullnetit real të sovranit...

Përgatituni, keni një javë kohë që të votoni me kthjelltësi, me integritet, të lirë e të pa kapur nga askush. Vetëm kështu do të mund të ç'kapim shtetin tonë, e mbi të gjitha ju do të rifitoni të

gjitha të drejtat dhe liritë kushtetuese, që u janë cenuar rëndë gjatë viteve të fundit.

Për vetëstilizimin e çdo politikani analizuam vetëm gjuhën, kur dihet që elementi tjetër i rëndësishëm i identitetit politik është edhe kultura politike e gjithsecilit, që shpërfaqej deri dhe me gjestet politike të shtetarëve gjatë Pandemisë. Por duke u përpjekur të gjejmë tiparet populiste, elitiste apo pluraliste, brenda nënstilit ideologjik, sa më të pastra, nuk harruam për asnjë çast porosinë e paqtë të Xhejms Kliffordit (James Clifford), që parandalon gjetjet ‘e çmendura’.

Ajo gjithçka që mbeti pas analizave të imta prej ‘ndërmjetësimit kulturor’ kishte filluar të hibridizohej dhe të ndërthurej me tipare të tjera brenda nënstilit, që iu shtuan atij origjinal, ashtu natyrshëm, pa kufizime dhe përjashtime gjuhësore apo kulturore, duke u bërë më të begata e më të shëndetshme.

Këto tipare të nënstilit ideologjik duke kapërcyer dhe rrafshuar gjerdhet e vëna nga studiuesit, qofshin ato të vetëm këtij nënstili apo të dy të tjerëve: retorik apo social, që ngre pa kursim teorizmi i stileve funksionale, kanë gjetur arsyet më të thella të shtysës së tyre identitare, historikisht dhe natyrisht hibride. Ashtu siç na kujtohet me urtësi te termi ‘ndërmjetësim kulturor’, i marrë hua prej Kliffordit, ato arritën të hibridizohen dhe të ndërthuren me kultura të tjera, që iu shtuan asaj origjinale, ashtu natyrshëm, pa kufizime dhe përjashtime teorike, duke u bërë më të begata e më të shëndetshme, sepse nuk ndoqën ‘ideologjinë e pamend të pastërtisë’, sugjeruar herët nga Branko Merdani (Ombashi, Rahim. 2020: 23).

BIBLIOGRAFI

Ankersmit, F. (1996) *Aesthetic Politics: Political Philosophy beyond Fact and Value*, Stanford, CA: Stanford University Press.

Aristotle (1984) *Rhetoric* (trans. Rhys Roberts). In: Barnes J (ed.) *The Complete Works of Aristotle: The Revised Oxford Translation*. Princeton, NJ: Princeton University Press, pp. 2152–2269.

Arnol'd, I. V. (1969) *Stylistics of Heard Speech or The Stylistics of Decoding*, The Max Thorez Institute, in March.

Clifford, James. (1988) *The Predicament of Culture: Twentieth-Century Ethnography, Literature, and Art*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Clifford, James. (2012) "Feeling Historical." *Cultural Anthropology* 27, no. 3: 417–26.

Clifford, James. (2013) *Returns: Becoming Indigenous in the Twenty-First Century*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Clifford, James & George Marcus, eds. (1986) *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*, Berkeley: University of California Press.

Dalliu, Hafiz Ibrahim. (2000) *Vepra Letrare*, Botime Enciklopedike, Tiranë, fq. 93-95.

Dalliu, Hafiz Ibrahim. (1949) *Drejtësia e sundimtarëve të sotshëm*, Tiranë.

Dasho, Erion. (2021) *Çfarë peshon më tepër, 400 mijë të vaksinuar apo 10 mijë të vdekur?! 25/04/2021 Portali syri.net*.

Galperin, I. R. (1973) *The system of functional styles*, on Mr. Rudnick's review of "Stylistics" style, vol. 7, Spring 1973, no. 2: A rejoinder.

Gogo, Valmora. (2020). *Editoriali në shtypin shqiptar*, Tiranë, f. 25.

- Kopliku, Fatos A. (2021) *Kurora mbi krye të përunjur – Përsiatje mbi Fenë, Folklorin dhe Shkencën*, Tiranë.
- Lamb, Jane. (1985) *The Complete Newspaper Resource Book*, pps. 23, J. Weston Walch Publisher, Portland Maine.
- Lippman, Walter. (2010) *Liberty and the News*, Dover Publication, USA, p.234-235.
- Mehmeti, Kim. (2021) *Nga politika s'pasurohet ai që e mbron, por ai që e shet ç'i takon popullit*, 26/04/2021, Portali syri.net,
- Moffitt, B (2016) *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Ombashi, Rahim. (2020) *Historik i shtypit periodik shqiptar - (Sprovë për një poetikë historike)*, Tiranë.
- Schoor, Carola (2017) *In the theater of political style: Touches of populism, pluralism and elitism in speeches of politicians*, Discourse & Society, Vol. 28, No. 6 (November 2017), pp. 657-676.
- Van Dijk, TA. (2015) Ideology, In=Mazzolevi G, Barnhurst K, Ikeda K., et al. (eds) *The International Encyclopedia of Political Communications*, London, Wiley-Blackwell, pp. 495-505.

Sajmir Bata⁶⁸

COVID-19 AND THE RESPECT OF HUMAN RIGHTS

Abstract

The purpose of this paper is to present how the covid-19 pandemic has affected respect for human rights and freedom. Numerous studies, reports from European and international institutions, as well as the jurisprudence of the courts (especially the Strasbourg court), have proven that the pandemic has had an impact on human rights.

The Strasbourg Court in its jurisprudence has concluded that states should take measures to protect themselves from the pandemic, but states should not violate fundamental freedoms and rights, as these are based on democratic order and human values. Of course, the courts of the states, through their court decisions, are of great importance, as they establish justice in the country and further prevent the violation of rights. To the question whether human rights and freedoms were affected in Albania from the announcement of the pandemic and its progress until the middle of June, we will answer with the laws that explain this very well. The qualitative methodology has helped to clarify through it all that belongs to individuals even in such extraordinary conditions.

In the period of the pandemic, it is important that the judiciary does not violate the rights of citizens. Individuals should have the opportunity to go to court for any legal or constitutional violations they allege. Delays in judicial services indicate shortcomings in respect for human rights and freedoms, the rule of law and democracy. It should be emphasized that everyone should be given the right to go to court, and to get their rights, at any time, even in times of pandemic.

Key words: *Covid-19, Human rights, Strasbourg Court*

---

⁶⁸ MSc. Sajmir Bata
Zyra juridike pranë KMSH

1. Ndikimi i Covid-19 tek të drejtat e njeriut

Të drejtat e njeriut janë shumë të rëndësishme, andaj askujt nuk mund t'i cënohen këto të drejta, pasi përbëjnë thelbin e qenies njerëzore. Po çfarë janë dhe kujt i takojnë liritë dhe të drejtat e njeriut?

“Të drejtat e njeriut janë të drejta morale të patjetërsueshme. I takojnë njëlloj çdo personi për vetë faktin se është njeri, pavarësisht nga raca, kombësia ose përkatësia në një grup të dhënë shoqëror” (Simoni 2001).

Është e detyrueshme që shteti t'i sigurojë çdo individ të drejtat e njeriut, pasi këto të drejta përcaktojnë “kushtet minimale për dinjitetin e njeriut dhe për një jetë të pranueshme” (Simoni 2001).

Respektimi dhe zhvillimi i të drejtave të njeriut gjatë periudhës së Covid-19, ka qenë, është dhe do të jetë, një nga sfidat madhore globale të shoqërisë njerëzore. Të drejtat e njeriut gjatë periudhës së pandemisë së Covid-19, janë zbehur për nga rëndësia e tyre, pasi shoqëria njerëzore ka qenë e papërgatitur dhe institucionet shtetërore botërore janë zënë në befasi. Pandemia së bashku me pasojat që rrjedhin prej saj, si: padija, frika dhe përhapja globale e saj, keqinformimet, distancimi social, kontraditat shkencore, teoritë kontradiktore, rënia e besimit tek qeveritë etj, kanë ushqyer gjithnjë e më shumë cënimin e të drejtave të njeriut, rënien e nivelit të demokracisë dhe nxjerrjen në pah të vështirësive institucionale shtetërore, lidhur me menaxhimin dhe përballimin e krizave.

Covid-19 ka ndryshuar disi mënyrën e perceptimit, lidhur me liritë e të drejtat e njeriut. Pandemia ka dhënë mundësinë që këto liri dhe të drejta të kufizohen më shumë se më parë. Sfida më e madhe në kohën që u

shfaq dhe po ndikon mbi jetwn e gjithsecilit, pandemia e Covid-19, është që t'i përgjigjemi me efikasitet kësaj krize të gjithanshme, por pa cënuar vlerat dhe të drejtat njerëzore. Shkalla dhe mënyra e marrjes së masave kufizuese nga institucionet ligjore shtetërore, nuk duhet të kapërcejë kufijtë e ligjit të së drejtës. Sipas Gjykatës së Strasburgut:

“I takon në radhë të parë çdo Shteti nënshkrues, me përgjegjësinë e tij për ‘jetën e kombit [të tij]’, të vendosë nëse kjo jetë kërcënohet nga një emergjencë publike dhe, nëse është kështu, sa larg nevojitet të shkohet në përpjekjet për kapërcimin e asaj emergjence” (Council of Europe 2020).

Por duhet theksuar se Covid-19 “pati pasoja për ekonominë botërore, shëndetin publik dhe mënyrën e jetesës. Virusi solli një regjim të ri të distancimit social dhe fizik”. (OSBE 2020)

Pandemia ka cënuar jetën dhe shëndetin e individëve, por s’duhet lejuar që të cënojë edhe liritë e të drejtat e njeriut. Përballë një armiku të padukshëm si Covid-19, shoqëria njerëzore rrezikon të kthehet në një turmë, që vetëm duhet të bindet ndaj kufizimeve që i vendosen asaj.

Po cilat janë këto kufizime? Masat janë të shumta, ndërsa dijet dhe zgjidhjet rreth pandemisë janë të pakta. Cënimi i shumë lirive dhe të drejtave justifikohet me ‘armikun e padukshëm’. Covid 19 ka kufizuar të drejtat individuale, pasi jeta e njeriut është bërë më e pasigurtë, dhe ka sjellë probleme politike globale lidhur me origjinën e pandemisë, si dhe probleme ekonomike, psikologjike dhe shumë tjera. Shtetet duhet ta kenë të qartë që çdo masë e marrë s’duhet të cënojë vlerat e demokracisë dhe shtetit të së drejtës. Prandaj vendosja e masave kufizuese në shërbim të pandemisë duhet të jetë në proporcionalitet me liritë e të drejtat e individit. Pandemia s’duhet të triumfojë mbi shtetin e së drejtës,

Kushtetutën dhe të drejtat e njeriut. Çdo masë e marrë duhet të jetë në përputhje me Kushtetutën dhe ligjin e së drejtës. Kufizimet rreth pandemisë janë të nevojshme, por duhet të shihet nëse këto masa janë marrë në përputhje me legjislacionin në fuqi, të shikohen afatet por edhe ashpërsia e kufizimeve të ndërmarra.

“Para marrjes së kësaj mase, shtetet pritet të kontrollojnë nëse ekziston një bazë ligjore relevante dhe të shqyrtojnë nëse masat që çojnë në privimin e lirisë janë rreptësisht të nevojshme përkundëjt masave të tjera alternative më pak shtrënguese” (Council of Europe 2020).

Është zbehur besimi se njerëzit mund t’i kthehen shpejt normalitetit si dikur dhe kjo ka sjellë dobësimin e elementeve të një shoqërie të lirë dhe demokratike. Edhe institucionet ndërkombëtare gjithnjë e më shumë, kanë shprehur shqetësimin, se kriza e Covid-19 duhet të menaxhohet me përgjegjësi të mëdha dhe se shtetet duhet të bëjnë përpjekjet maksimale për t’iu kthyer sa më shpejt normalitetit.

“Sa më shpejt që të jetë e mundshme, për qeveritë do të jetë e rëndësishme të sigurojnë kthimin e jetës në normalitet, dhe jo të përdorin pushtetin emergjent që pafundësisht të rregullojnë jetën e përditshme, duke pranuar se reagimi duhet të përshtatet me nevojat e fazave të ndryshme të kësaj krize” (UNMIK 2020).

Pyetja thelbësore që shtrohet për diskutim është se a janë në proporcion të drejtë kufizimet e vendosura për t’u mbrojtur nga pandemia globale Covid-19, me pasojat që mund të sjellin tek liritë dhe të drejtat e njerit?

“Nganjëherë qeveritë kanë ndërmarrë masa tepër agresive dhe kundërproduktive në përballjen me sfidat e krijuara nga kjo situatë” (Instituti Shqiptar i Medias 2020).

Situata e pandemisë ka ndikuar që shtetet të vendosin gjenden e emergjencës civile ose gjendjen e jashtëzakoshme. Natyrisht gjendja e jashtëzakoshme është një masë e ndikuar nga situata e pandemisë, por edhe ajo duhet të ndërmerret në përputhje me dispozitat kushtetuese dhe ligjore, gjithashtu edhe në bashkëpunim me qytetarët.

“Gjendja e jashtëzakonshme ushtron presion shumë të madh mbi shtetin dhe shoqërinë. Për ta trajtuar atë në mënyrë të efektshme, qeveritë kanë nevojë për bashkëpunimin e qytetarëve të tyrë... Bashkësia ndërkombëtare duhet të angazhohet në mënyrë aktive për të siguruar që qeveritë -të- rivendosin rendin kushtetues në të cilin përsëri të drejtat të sigurohen në mënyrë të plotë” (DCAF 2006).

Gjithashtu pandemia solli keqinformim dhe deformim të lirisë së shprehjes, madje shqetësimi shkon deri aty sa pandemia “ka shkaktuar frikë, diskriminim dhe intolerancë në shumë vende të botës. Individë dhe komunitete që preken nga kjo valë e ‘gjuhës së urrejtjes’ kanë frikë se kjo retorikë agresive mund të përshkallëzohet në akte dhunë dhe diskriminimi” (Instituti Shqiptar i Medias 2020). Natyrisht liria e shprehjes është një e drejtë e rëndësishme, por deri në kufijtë që lejohet nga aktet kombëtare dhe ndërkombëtare juridike. Dhe kjo nuk do të thotë që kjo e drejtë të çenohet dhe të censurohet, qoftë me ligj apo me veprime të tjera jo të duhura.

Problemet që u hasën në lidhje me median ishin se: “u rrit keqinformimi dhe propaganda, por edhe censura, publiku mori informacion me vonesë

për këtë sëmundje dhe në shumë raste jo të saktë, cënimi prekte sigurinë kombëtare, rendin publik, shëndetin dhe moralin publik dhe sillte diskriminim” (Instituti Shqiptar i Medias 2020).

Media ka të drejtë që të japë informacion të saktë dhe pa u censuruar, ndërsa publiku ka të drejtë të marrë informacion të vërtetë në kohën e duhur dhe pa u cënuar liritë dhe të drejtat e njeriut. Shtetet duhet të punojnë bashkë me platformat online dhe me median për të parandaluar manipulimin e opinionit publik, si dhe për t’u kushtuar më shumë vëmendje burimeve përgjithësisht të besuara të lajmeve dhe informacioneve, sidomos atyre që komunikohen nga autoritetet e shëndetit publik (Council of Europe 2020).

A është cënuar e drejta e shëndetit? Nëse po si është cënuar ajo? Sipas nenit 12, të Konventës Ndërkombëtare të të Drejtave Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (ICESCR), “ndër të tjera i ngarkon shtetet nënshkruese me detyrën që të parandalojnë, trajtojnë dhe të mbajnë nën kontroll epidemitë” (Instituti Shqiptar i Medias 2020).

Por çfarë detyrimesh ka një shtet ndaj qytetarëve të tij, gjatë gjendjes së pandemisë? Shteti duhet të japë një informim të saktë shkencor dhe mjekësor, qytetarët duhet të kenë të drejtën të japin kontributin dhe idetë e tyre, duhet të ndalet diskriminimi, censura, propaganda, keqinformimi, si dhe shteti duhet të respektojë ligjin e së drejtës, mendimet e vendimet e institucioneve shëndetësore, për të mbrojtur shëndetin e qytetarëve.

A është cënuar liria e lëvizjes gjatë periudhës së pandemisë? Sipas Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut:

“Shtetet kanë detyrimin për të bërë një vlerësim të kujdesshëm të ndërhyrjes së tyre tek të drejtat dhe liritë e atyre brenda juridiksionit të tyre, dhe për të kufizuar impaktin e tyre mbi këto

të drejta vetëm deri në atë shkallë, dhe vetëm për aq kohë sa kërkohet nga urgjencat e pandemisë” (CRD 2020).

Kufizimet e lëvizjes janë të ndikuara nga pandemia por këto kufizime nuk duhet të çënojnë thelbin e të drejtës së lëvizjes. Pra këto kufizime duhet të jenë të mirëpërcaktuara, të arsyeshme, dhe në afatet e duhura kohore.

Si ka ndikuar Covid-19 tek shteti i së drejtës? Pandemia e Covid-19, si në të gjitha fushat ka pasur ndikim edhe tek ligji dhe shteti i së drejtës. Institucionet e shumë shteteve janë zënë në befasi nga ndikimi dhe pasojat e shumta të shkaktuara nga pandemia e fundit globale Covid-19:

“Në Shqipëri, situata e shtetit të së drejtës shfaqet problematike, megjithatë ka prirje për përmirësim në fushat e gjyqësorit, korrupsionit dhe të drejtave të njeriut...” (Endri Mykaj, 2020).

Në shumë vende të botës, edhe tek të drejtat e personave në institucionet e paraburgimit dhe të burgjeve, janë shfaqur probleme. Edhe në Shqipëri, sipas OSBE-së:

“Mbyllja në burgje ndikoi te puna e këshilluesëve ligjorë, vizitat e të cilëve në burgje u pezulluan *de facto*. Edhe vizitat e familjarëve dhe veprimtaritë jashtë qelive u pezulluan... Në bazë të gjetjeve të mësipërme, raporti jep rekomandime për ndërhyrje afatshkurtra dhe afatmesme, në lidhje me trajtimin e të burgosurve dhe të paraburgosurve, në përputhje me parimet dhe standardet e pranuar ndërkombëtarisht” (OSBE 2020).

Shteti gjithashtu e ka për detyrim të sigurohet që ata që janë të privuar nga liria, përfshirë ata që janë në burg, në qendra paraburgimi, në spitale psikiatrike dhe qendra të kujdesit social, të kenë ndihmën mjekësore të

duhur, në mënyrë që të sigurohet shëndeti dhe mirëqenia e personave. (CRD 2020)

Për tejkalimin e masave shtërnguese në kohën e pandemisë është shprehur edhe Gjykata Kushtetuese e Republikës së Kosovës. Kjo Gjykatë e vendit fqinjë me popullsi me shumicë shqiptare, ka gjykuar nëse masat shtërnguese janë në proporcion me kufizimin e të drejtave të njeriut, duke theksuar se:

Qeveria ka vepruar përtej autorizimit të dhënë me pikat b) të nenit 41 të Ligjit për Parandalimin dhe Luftimin e Sëmundjeve Ngjytëse, duke ndaluar qarkullimin e të gjithë qytetarëve të Republikës së Kosovës në të gjithë territorin e saj” (Vlerësim i kushtetutshmërisë së Vendimit nr. 01/15 të Qeverisë së Republikës së Kosovës, 2020).

Në këtë rast është me rëndësi të përmendim se në Kosovë edhe në kohën e pandemisë, institucionet gjyqësore vazhdojnë të mbrojnë liritë e të drejtat e njeriut, nëpërmjet vendimeve të tyre gjyqësore kushtetuese e ligjore.

Parimi i nevojës kërkon që masat e emergjencës të jenë në gjendje të arrijnë qëllimin e tyre me ndryshime minimale të rregullave dhe procedurave normale të vendimmarrjes demokratike (Council of Europe 2020).

2. Jurisprudenca e Gjykatës së Strasburgut, lidhur me ndikimin e Covid-19 tek të drejtat e njeriut

Më poshtë, po paraqesim disa interpretime nga jurisprudenca gjyqësore e Gjykatës së Strasburgut, ku trajtohet nëse kufizimet e ndërmara gjatë periudhës së pandemisë, a janë të justifikuara dhe në përputhje me liritë e të drejtat e njeriut. Gjykata e Strasburgut ka pranuar kufizimet që kanë

bërë shtetet të diktuar nga kushtet e pandemisë, por deri në atë masë sa këto kufizime nuk shkelin thelbin e lirive dhe të drejtave themelore të njeriut.

Lidhur me të drejtën e shëndetit dhe të jetës, Gjykata e Strasburgut është shprehur:

“Në kuadër të përpjekjeve për të maksimizuar qasjen në trajtim jetëshpëtues për Covid-19, dhe për të shtuar kapacitetet e punonjësve mjekësorë dhe të tjerëve për të reaguar ndaj rritjes së numrit të pacientëve me Covid-19, Shtetet i kanë mbyllur shërbimet mjekësore që gjykohen si jo-esenciale dhe kanë shtyrë vizitat e planifikuara për semundje të tjera” (CRD 2020).

Distancimi social dhe karantina kanë shtuar problemet nga më të ndryshmet tek qytetarët. Sipas Gjykatës së Strasburgut:

“Janë duke u shtuar shqetësimet për shtimin e ideve për të lënduar veten ose për të bërë vetëvrasje gjatë pandemisë për shkak të faktorëve të tjerë si frika, izolimi, distancimi fizik, reduktimi i shërbimeve mbështetëse, humbja e të ardhurave, mbyllja e bizneseve, dhe ekspozimi i madh i të infektuarve me Covid-19 ndaj punonjësve në vijën e parë të frontit” (CRD 2020).

Duhet theksuar se kufizimet e tepërta mund të çojnë në cënimin e vlerave njerëzore:

“Kufizimet e konsiderueshme të aktiviteteve të zakonshme sociale, duke përfshirë aksesin në vendet publike të adhurimit, organizimet publike dhe ceremonitë e martesave apo funeraleve, mund të çojnë në mënyrë të pashmangshme në ankesa të argumentuara...” (Council of Europe 2020).

Lidhur me lirinë e shprehjes, Gjykata e Strasburgut iu vë në dukje shteteve se duhet të jenë më përgjegjëse dhe se duhet ta fitojnë besimin tek publiku. Sipas saj shtetet: “janë përgjegjëse për reagimin në situata krize dhe duhet ta fitojnë vetë besimin publik, pa u mbështetur tek kufizimet e shprehjes për ta arritur këtë” (CRD 2020). Madje sipas Gjykatës së Strasburgut, nuk është e lejueshme të shkelen liritë dhe të drejtat e njeriut, edhe në situatat e krizave dhe të emergjencave.

1. Problemet e gjyqësorit në Shqipëri gjatë periudhës së Covid-19

Sistemi gjyqësor, është një ndër hallkat kryesore të shtetit të së drejtës, dhe luan rol madhor në mbrojtjen e vlerave demokratike. Kushtetuta, normat kombëtare dhe ndërkombëtare i kanë dhënë rëndësi të veçantë mbrojtjes së të drejtave të njeriut nga sistemi i drejtësisë. Përveç ndarjes së pushteteve dhe pavarësisë së gjyqësorit, e rëndësishme është edhe dhënia e drejtësisë.

Sipas nenit 17 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, vetëm me ligj mund të bëhet kufizimi i të drejtave e lirive të njeriut, dhe duhet të jetë në përpjesëtim me gjendjen që e ka shkaktuar këtë kufizim. Këto kufizime nuk mund të tejkalojnë kufizimet e vendosura nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, lidhur me liritë dhe të drejtat e njeriut. Gjithsesi, një interpretim përfundimtar në lidhje me çënimet e mësipërme, e jep vetëm Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë.

Në periudhën e pandemisë, është e rëndësishme që të mos çënohen të drejtat e qytetarëve në proceset gjyqësore. Individët duhet të kenë mundësinë për t’u ankuar në gjykatë, për të gjitha shkeljet ligjore e kushtetuese që ata pretendojnë. Vonesat e shërbimeve gjyqësore,

tregojnë për mangësi të lirive e të drejtave të njeriut, por dhe të shtetit të së drejtës. Gjithkujt duhet t'i jepet e drejta për të shkuar në gjykatë dhe për të marrë të drejtat, që i takojnë.

Funksioni themelor i gjyqësorit, veçanërisht Gjykatat Kushtetuese, në rastet kur ato ekzistojnë, duhet të vazhdojë të ruhet. Është e rëndësishme që gjyqtarët të mund të shqyrtojnë kufizimet më të rënda të të drejtave të njeriut që vendosen nga legjislacionet e miratuara në raste emergjence.⁶⁹ Gjykata shqyrton nëse këto kufizime kanë sjellë diskriminim për individët, dhe nëpërmjet vendimeve të tyre, arrijnë të vendosin ligjin e së drejtës dhe liritë e të drejtat e njeriut.

Një nga problemet më të mprehta për gjyqësorin, është se covid-19, ka shtuar shtyrjen e afateve për gjykimet e çështjeve gjyqësore, dhe kjo ndikon në kufizimin e cënimit e të drejtave të njeriut. Institucionet shtetërore e gjyqësore kanë detyrim të ruajnë jetën e punonjësve të drejtësisë, por gjithashtu edhe të japet drejtësia. E drejta e një gjykimi të shpejtë dhe të drejtë, si një e drejtë e çdo individ që pretendon që i janë shkelur të drejtat, dhe shkon në gjykatë për të vënë në vend drejtësinë, nuk duhet të kufizohet e cënohet, sepse kjo bie në kundërshtim me aktet kombëtare e ndërkombëtare juridike, dhe me vetë thelbin e lirive e të drejtave të njeriut. Por nëse në gjykata nuk gjendet kjo mundësi, shkelja e lirive e të drejtave të njeriut thellohet më tej.

Çdokush kishte dhe ka të drejtë për të marrë drejtësi, brenda rregullave për mbrojtjen nga Covid-19, por dhe normave kombëtare e ndërkombëtare të së drejtës.

PËRFUNDIME

Mbrojtja e lirive dhe të drejtave të njeriut, duhet të bëhet pa shkelur të drejtat shëndetësore të individëve dhe vetë të drejtat e njeriut, përveç të tjerave, kanë si qëllim edhe mbrojtjen e jetës dhe shëndetit të individit.

Pyetjes se a u prekën të drejtat dhe liritë e njeriut në Shqipëri prej shpalljes së pandemisë dhe ecurisë së saj deri në mes të muajit qershor, do t'i përgjigjemi me ligjet që e sqarojnë mirë e saktë këtë. Metodologjia cilësore ka ndihmuar që përmes saj të sqarohen të gjitha ato që u takojnë individëve edhe në kushte të tilla të jashtëzakonshme.

Të drejtat e njeriut nuk mund të tjetërsohen ose të hiqen edhe në gjendjen e pandemive globale, por ato mund të kufizohen pa çenuar thelbin dhe rëndësinë e tyre.

Edhe në gjendjen e pandemisë, shteti mund të ndërhyjë vetëm në proporcion me liritë e të drejtat e njeriut, duke respektuar të gjitha parimet ligjore, kushtetuese, e ndërkombëtare. Pra institucionet shtetërore mund të veprojnë deri në masën e kërkuar nga urgjenca e shkaktuar nga pandemia, por dhe deri në masën e lejuar nga të drejtat dhe liritë e individit.

BIBLIOGRAFI

Council of Europe. (2020). *Respektimi i demokracisë, shtetit të së drejtës dhe të drejtave të njeriut në kuadrin e krizës sanitare të COVID-19*. Dokument Informativ, Council of Europe.

CRD. (2020). *Covid-19 dhe Impakti mbi të Drejtat e Njeriut, Shikim i përgjithshëm mbi jurisprudencën përkatëse Shikim i përgjithshëm mbi jurisprudencën përkatëse*. Tiranë: AIRE Centre.

DCAF. (2006). *Gjendjet e emergjencës*. Informativ, DCAF.

Endri Mykaj. (2020). *VLERËSIM I SITUATËS SË SHETIT TË SË DREJTËS NË SHQIPËRI*. Informativ, Tiranë: Civil Rights Defenders.

Instituti Shqiptar i Medias. (2020). *Media dhe Koronavirusi, Udhëzime për gazetarët që raportojnë pandeminë*. Udhëzim, Tiranë: Instituti Shqiptar i Medias.

OSBE. (2020). *TË DREJTAT E NJERIUT NË MJEDISËT E PRIVIMIT TË LIRISË PËRGJATË PANDEMISË COVID-19, RASTI I SHQIPËRISË*. Tiranë: OSBE.

Simoni, Zef. (2001). *Fjalori Politik i Oksfordit, 1996*. Tiranë: Shtëpia e Librit & Komunikimit.

UNMIK. 2020. *TË DREJTAT E NJERIUT NË ZEMËR TË PËRGJIGJES, UDHËZUESI COVID-19*. Raport Informues, Prishtinë: UNMIK.

Vlerësim i kushtetutshmërisë së Vendimit nr. 01/15 të Qeverisë së Republikës së Kosovës. (2020). KO54/20 (Gjykata Kushtetuese e Kosovës, 6 prill).

Sonila CAMI⁷⁰

Role of Pre-university Curriculum and Respective Legislation over some Important Phases of Child Development

Abstract

The analysis of specific aspects of children education from the psychological, medical, sociological and pedagogical perspectives is a well known and tangible practice.

Sometimes, the role of legislation is not included in the discussions of above-mentioned factors dealing with the principles of raising and educating the children. The law has an absolute impact in the implementation of the principles and the implementation of the structures that apply the principles. The development of the appropriate habits of children in order for them to restrict as much as possible their usage of technological devices and internet is a matter that should overpass the frames of the educational treatment alone. It should be handled also within the framework of the legislation on the schooling stages of pre-university education, more precisely in its curriculum.

Taking into consideration the enormous risk of the dependence from the technological devices, as well as the relation between such increasing

---

⁷⁰ Sonila CAMI,
Doktorante pranë Fakultetit të Drejtësisë,
Departamenti i së Drejtës Civile,
Universiteti i Tiranës
sonila.cami@yahoo.com

danger and the efforts to prevent and halt this risk, there arises the need to search and find new ways that help in detoxicating from the dependence on technological devices, which are so widely used by children. The implementation of a serious curriculum since early childhood will ensure that the discussion on the harms of excessive use of technological devices will be done also through the obligatory education. The discussion will be performed in the presence of children and with their participation, in the hope that the energy and concentration of children will be focused on more useful areas for them.

Key words: *Scholastic curriculum and legislation on pre-university education, child, dependence from usage of technology, school*

1. Hyrje.

Edukimi i fëmijës, përgjithësisht shihet si sfidë prindërore, sfidë e edukatorëve të të gjitha niveleve, sfidë e shoqërisë. Dhe, veçanërisht në botën e sotme të internetit dhe teknologjisë, të gjithëpërfshirjes dhe njëkohësisht të izolimit shoqëror, edukimi i fëmijëve është një sfidë. Si e tillë, përballja me të, kërkon mjete të sofistikuara, siç është në vetvete e sofistikuuar rritja e fëmijës si proces, dhe siç janë të sofistikuara edhe rreziqet me të cilat përballlet fëmija.

Në mënyrë të natyrshme, prindërit dhe mësuesit, janë përpjekur në vite të ballafaqohen me ndryshimin, edhe pse ndryshimi vjen në ritme shumë më të shpejta se sa qasja e brezave ndaj tij.

Në mënyrë të institucionalizuar, brenda mureve të shkollës, kërkohet të edukojmë një brez të ri të formuar më së miri.

A trajtohen lëndët e formimit të përgjithshëm edukativ, me të njëjtën rëndësi, a vendosen në të njëjtin pozicion të rëndësishëm në kurrikulat e arsimit parauniversitar, me lëndët e tjera të shikuara tradicionalisht si bazë e programeve mësimore parauniversitare?

A duhet të jenë vetëm këshilla standarte për prindërit dhe edukatorët, informimi dhe përpjekja për të mbrojtur dhe parandaluar nga rreziku i përdorimit të mjeteve të teknologjisë dhe internetit?

Ligji dhe aktet në funksion të tij, i detyrueshëm siç është në karakterin e tij, është i aftë të sigurojë hapësirën e duhur për të parandaluar fenomene sociale me dëme afatshkurtra dhe afatgjata, pikërisht duke synuar në zemër të çështjes, në edukimin, në mësimdhënien dhe mësimnxënien,

me anë të impaktit të drejtpërdrejtë të nxënies drejt përfimit të shprehive.

Në atë organizëm, që në vija të përgjithshme e quajmë shkollë, duhet të mund të parashikojmë strukturimin e kurrikulave, si një kornizë dijeje gjithëpërfshirëse me synim parandalimin, mënjanimin dhe braktisjen e çdo praktike të dëmshme në përditshmërinë e fëmijës sot, sa i takon fenomenit të përdorimit të tepruar të mjeteve të teknologjisë dhe internetit.

2. "Toxic childhood"⁷¹ - Fëmijëri e helmuar.

Sindroma e fëmijës së toksikuar, është një terminologji e përdorur në librin "Toxic childhood" të Sue Palmer. Tematika e librit, trajton gjerësisht fenomenin e përdorimit të mjeteve të teknologjisë dhe internetit, ndikimin në jetën e fëmijës. Nën kërkimin e mirëfilltë mbi fëmijën toksik në shumë aspekte të varësive që mund të ndërtojnë fëmijët sot, libri i jashtëzakonshëm në llojin e tij, jep një panoramë të gjerë mbi çështjet që trajton, si këshilla e sugjerime mbi detoksimin e fëmijës. Një nga pikat më shpresëdhënëse për kërkuesen dhe autoren Palmer, kanë qenë pikërisht prindërit dhe edukatorët që ka takuar, si rezultat i këtij libri.⁷²

2.1. Disa statistika aspak frymëzuese

---

⁷¹ Palmer Sue, (2007) Toxic Childhood. How the modern world is damaging our children and what we can do about it?

⁷² Palmer Sue, (2006) Toxic Childhood. How the modern world is damaging our children and what we can do about it? Preface.

“Tronditje” është fjala më e duhur tek e cila më shkon mendja, për të përshkruar reagimin tim kur lexova rezultatet e fundit të Kaiser Foundation survey mbi përdorimin e teknologjisë nga të rinjtë 8 deri 18 vjec. Studimi i vitit 2009 ishte vijimësia e një studimi të njëjtë, të zhvilluar në vitin 2005. Në studimin e mëparshëm, kërkuesit zbuluan që mesatarisht, të rinjtë shpenzonin më shumë se 5 orë e gjysëm në ditë, duke u marrë me teknologji pa pasur lidhje me shkollën. Në atë kohë, ata e morën të mirëqenë faktin se në sajë të programeve të ngjeshura që të rinjtë kanë ditët e sotme, një rritje në përdorimin e teknologjisë, do të ishte e pamundur. Por sa gabim e menduan ata! Studimi i dytë, nxorri në dukje se në 2009 e njëjta grup-moshe shpenzonte më shumë se 7 orë e gjysëm në ditë në teknologji pa pasur lidhje me shkollën. Kjo është një rritje prej më shumë se 1/3 në vetëm 4 vjet!⁷³

Duke folur për aftësi për jetën, sipas një studimi nga AVG, shoqëria për sigurinë në internet, zbuloi se fëmijët përvetësojnë më shumë aftësi teknike se jetësore. Për shembull, ndërsa 58% e grupit 2 deri 5 vjeç, mund të luajnë një lojë në kompjuter, vetëm 43% mund të ngasin një biçikletë. Në të njëjtin grup-moshë, 10 % mund të përdorë një aplikacion smartphone, ndërsa vetëm 9% mund të lidhin këpucët e tyre. Dhe një statistikë e frikshme: më shumë fëmijë mund të hapin një web browser sesa mund të notojnë.⁷⁴

---

⁷³ Jim Taylor, PhD. Children’s Immersion in Technology is “Shocking” Do you know how much technology your children are using?
<https://www.psychologytoday.com/blog/the-power-prime/201209/children-s-immersion-in-technology-is-shocking>

⁷⁴ Jim Taylor, PhD. Children’s Immersion in Technology is “Shocking” Do you know how much technology your children are using?
<https://www.psychologytoday.com/blog/the-power-prime/201209/children-s-immersion-in-technology-is-shocking>

Statistika të kësaj natyre me fakte “shokuese”, duket se kërkojnë larmi strategjish. Arritja e një zgjidhjeje, dikton bashkëpunimin e shumë sistemeve ndërvepruese. Më sipër është vetëm një ilustrim statistikor në kushte ‘normale’, të përdorimit të teknologjisë. Ende, në kushtet, në të cilat shkolla ishte ende një vendtakim fizik dhe jo seanca e radhës së ‘takimit’ me internetin. Megjithatë përpjekjet duhet të vazhdojnë. Përditësimi dhe vlerësimi i mundësive konkrete nuk mund të ndëpriten, shkolla është dhe duhet të mbetet fronti i reflektimit dhe përshtetjes së asaj që duhet të jetë dhe mund të jetë edukimi dhe arsimit në interesin më të lartë të fëmijës.

Sot dhe nesër, del një nevojë e shtuar e përdorimit dhe vetëkufizimit të njëkohshëm, të mjeteve të teknologjisë, si dhe sfida e gjetjes së mundësive që kjo ‘e vërtetë’ të arrijë dhe përthithet nga fëmijët.

3. Fragmente nga të drejtat e fëmijëve në përgjithësi dhe baza ligjore ekzistuese mbi arsimin parauniversitar

Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara, shpalli më 20 nëntor, 1959 "Deklaratën për të Drejtat e Fëmijës". Në hyrjen e deklaratës në fjalë thuhet: Njerëzimi, u ka borxh fëmijëve gjërat më të mira që ai mund t’u ofrojë.⁷⁵ Një sfidë e rëndësishme, në jetën e fëmijëve sot, për t’u përballur si edhe për të administruar pasojat individuale apo në bashkësi, duket se është aktiviteti dhe lidhja e fëmijëve me botën e teknologjisë. Rrisitë, ndryshimet, dobitë e teknologjisë, përdorimit të internetit e të tjerë, nuk janë subjekt i këtij artikulli, por është subjekt i kësaj teme, hulumtimi mbi gjetjen e

---

⁷⁵http://www.dados.org/alb/menschenrechte/Grundkurs_MR3/Kinderrechte/kinderre.htm

ndërtimin e çdo mënyre efikase për parandalimin dhe restaurimin e dëmeve të përdorimit të tepruar të mjeteve të teknologjisë dhe internetit, siç parashikon edhe Deklarata më sipër *si një borxh*, që u kemi fëmijëve të gjeneratës së teknologjisë.

Konventa mbi të Drejtat e Fëmijës, (e pranuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB më 11 dhjetor 1989)⁷⁶ në nenin 28 të saj bën fjalë për edukimin dhe arsimimin:

Çdo fëmijë ka të drejtë për arsimim, dhe është detyrë e shtetit të bëjë të detyrueshëm ndjekjen pa pagesë të arsimit fillor, të zhvillojë forma të ndryshme të arsimit të mesëm, si dhe t'u sigurojë fëmijëve, në varësi të aftësive të tyre përkatëse vazhdimin e shkollave të larta.

Neni 29 përcakton sipas Konventës qëllimet e arsimimit:

Arsimimi ndihmon shpалosjen e personalitetit, talenteve, si dhe të aftësive shpirtërore dhe fizike të fëmijës. Arsimimi e për gatit fëmijën për rrugën e jetës me vetëdije për përgjegjësi si qytetar në një shoqëri të lirë dhe nxit respektin e fëmijës ndaj prindërve të tij, identitetit të tij kulturor, por edhe për tolerancë dhe mirëkuptim për botëkuptimet e të tjerëve.⁷⁷

---

⁷⁶http://www.dadalos.org/alb/menschenrechte/Grundkurs_MR3/Kinderrechte/dokumente/dokument2.htm

⁷⁷ Konventa për të drejtat e fëmijës. Miratuar dhe hapur për nënshkrim, për ratifikim dhe për aderim nga Asambleja e Përgjithshme me Rezolutën e saj 44/25 të datës 20 nëntor 1989. Hyri në fuqi 2 shtator 1990, në përputhje me nenin 49. <http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/Ahri/AConRightsChild.pdf>

3.1. Disa përkufizime mbi arsimin parauniversitar në Shqipëri

Neni 2, pika 1 e ligjit Nr. 69/2012, (i ndryshuar me ligjin nr. 56/2015 dhe ligjin nr. 48/2018, “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”⁷⁸, përcakton si më poshtë:

“Arsimi parauniversitar” përfshin nivelet arsimore me kodet 0, 1, 2 dhe 3, sipas “Klasifikimit Ndërkombëtar Standard të Arsimit”, të miratuar nga Konferenca e Përgjithshme e UNESCO-s, në sesionin e 29-të të saj, në nëntor 1997, përkatësisht:

- a) “Niveli me kodin 0”, arsimi parashkollor;
- b) “Niveli me kodin 1”, arsimi fillor;
- c) “Niveli me kodin 2”, arsimi i mesëm i ulët;
- ç) “Niveli me kodin 3”, arsimi i mesëm i lartë.

Përgjatë arsimimit në sistemin parauniversitar, synohet në vija të përgjithshme që fëmija të zhvillohet në aspektin etik, intelektual, fizik, social dhe estetik, të jetë i aftë të mendojë në mënyrë të pavarur, kritike e krijuese, t’u përshtatet ndryshimeve, të ketë vetëbesim e shpirt bashkëpunimi, të jetë i gatshëm të ofrojë ndihmesën e tij për mirëqenien, përparimin, lirinë e demokracinë.

Konkretisht, mbi qëllimin e arsimit parauniversitar bën fjalë neni 3 i Ligjit për Arsimin Parauniversitar, me ndryshimet (më poshtë ligji).

---

⁷⁸ Ky ligj është përafëruar plotësisht me: Kartën e të Drejtave Themelore të Bashkimit Europian (2000/C 364/01), datë 18 dhjetor 2000, Numri CELEX 32000X1218(01) Fletorja Zyrtare e Bashkimit Europian, Seria C, Nr 364, datë 18.12.2000, faqe 1-22.

Sistemi arsimor parauniversitar ka për qëllim formimin e çdo individi, në mënyrë që të përballojë sfidat e së ardhmes, të jetë i përgjegjshëm për familjen, shoqërinë e kombin dhe në mënyrë të veçantë : krijimin e kushteve dhe mundësive që nxënësit të ndërtojnë dhe të zhvillojnë njohuri, shkathtësi, qëndrime dhe vlera; të zhvillohen në mënyrë të pavarur e të gjithanshme;

Në arsimin parauniversitar nxënësit kultivojnë identitetin vetjak kombëtar dhe përkatësinë kulturore; përvetësojnë vlera të përgjithshme kulturore dhe qytetare; zhvillohen në aspektet intelektuale, etike, fizike, sociale dhe estetike; zhvillojnë përgjegjësi ndaj vetes, ndaj të tjerëve, ndaj shoqërisë dhe ndaj mjedisit; aftësohen për jetë dhe për punë, në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore; aftësohen për të nxënë gjatë gjithë jetës; zhvillojnë shpirtin e sipërmarrjes; përdorin teknologjitë e reja.

Ndërsa neni 22, pika 1 e këtij ligji bën fjalë për arsimin bazë :

Arsimi bazë synon zhvillimin shoqëror, intelektual e fizik, të çdo nxënësi, zotërimin e rregullave të sjelljes dhe kultivimin e vlerave, përkujdesjen për shëndetin, si dhe përgatitjen e mjaftueshme për vazhdimin e arsimit të mesëm të lartë ose për tregun e punës. Siç edhe shihet nga kuptimet që sjell ligji, detoksimi i fëmijës nga përdorimi i tepruar i mjeteve të teknologjisë, përkon me kërkesat dhe qëllimet bazë mbi përkujdesjen për shëndetin, që vetë ligji synon të përmbushë.

3.2. Në brendësi të angazhimeve të arsimit parauniversitar, si faktor ndihmues në formimin e fëmijës

Gjithmonë në dritën e legjislacionit përkatës, konkretisht atij të lartcituuar, mbi arsimin parauniversitar në Republikën e Shqipërisë, në nenin 2, përcaktohet si më poshtë: “Fushë e të nxënësve” është një lëndë ose bashkësi lëndësh që shqyrtojnë realitetin nga këndvështrime të caktuara.

“Kurrikula” është sistemi i përbërë nga disa elemente, si: korniza kurrikulare, kurrikula bërthamë, programet mësimore, vlerësimi, që të lidhura mes tyre, lejojnë të orientohet dhe të funksionojë sistemi arsimor, nëpërmjet planeve arsimore dhe administrative. Kurrikula siguron arsimim cilësor dhe të barabartë për çdo pjesëtar të shoqërisë, pavarësisht nga përkatësia etnike, seksi, pozita shoqërore.

“Korniza kurrikulare” është dokumenti themelor i kurrikulës, ku përshkruhen synimet e përgjithshme të saj, kompetencat themelore, rezultatet e pritshme për nxënësit, për sa i përket dijeve, aftësive dhe qëndrimeve në fund të arsimit bazë dhe atij të mesëm të lartë, synimet e fushave të të nxënësve dhe parimet e përgjithshme të procesit të mësimdhënies e nxënies e të vlerësimit të nxënësve.

“Kompetenca themelore” është kompetenca, për të cilat kanë nevojë të gjithë individët për plotësim dhe zhvillim vetjak, për qytetari aktive, për përfshirje shoqërore dhe për punësim.

Këto janë disa nga përcaktimet e ligjit. Kjo, për të treguar se koncepte të tilla “mbrohen” dhe garantohen me ligj. Po më tej?

A mund të modifikohet, të përsoset çdo vit e në vijim, kjo fushë e të nxëniet? Konkretisht, cilat janë lëndët që i duhen një fëmije që nga fazat më të hershme të zhvillimit të tij në kuadrin e arsimit parauniversitar, në mënyrë që dija, të nxënurit, ndërgjegjësimi, formësimi të kanalizohet në interesin më të mirë të fëmijës, duke u përditësuar me çdo risi që bën vend në jetën e fëmijës, për t'i përthithur të rejtat, dhe për t'i bërë ballë pasojave negative të çdo risie? Lëndët në programet mësimore, përgjithësisht janë konceptuar si deduksion i eksperiencave shumëvjeçare në fushën e nxënies. Tradita, historiku na sjell gjithmonë lëndë si “matematika”, “gjuha e huaj” e të tjerë. Në vijim të ndryshimeve, tradita duhet të pasurohet në mënyrë të qartë, me lëndë të detyrueshme që paralajmërojnë, orientojnë, konfigurojnë rreziqet nga teprimi me mjetet e teknologjisë dhe mundësitë e shpenzimit të kohës tej kufijve "teknologjikë".

Në fazat të ndryshme të zhvillimit, fëmija përvetëson koncepte, mëson mbi atë që duhet të dijë, pikërisht nga ajo çfarë i ofrohet.

Në mënyrë të qartë, legjislatori në zbatim të të gjithë kornizës ligjore përkatëse, duhet të orientojë përmbajtjen e teksteve, lëndët, kurrikulën në përgjithësi, drejt pasurimit të dijes dhe vetëdijes së fëmijës për atë që është e dobishme, shumë e dobishme, apo e dëmshme për të, në interesin më të mirë për nxënësin.

Siç parashikon edhe Ligji në nenin 6, pika 1: Në veprimtaritë e institucioneve të sistemit arsimor parauniversitar, *interesi i nxënësit është parësor*.

4. Kurrikulat

Ligji ne kreun VII “Kurrikula”, përcakton në nenin 44 parimet e përgjithshme, si më poshtë:

Kurrikula zhvillohet si një e tërë për të gjitha nivelet arsimore, për sa i përket formimit të vlerave, aftësive e koncepteve kryesore, si dhe parimeve të mësimdhënies, të të nxënimit dhe të vlerësimit të nxënësve.

Kurrikula është në përputhje me ecurinë e zhvillimit fizik, mendor, shoqëror, etik të nxënësve dhe veçoritë e tyre individuale të të nxënimit.

Kurrikula hartohet dhe zbatohet në bazë të kompetencave themelore të nxënësve. Del sërish në pah togfjalëshi *kompetenca themelore e nxënësve*. Edhe përkufizimi për to na vjen drejtpërsëdrejti nga vetë ligji në nenin 13 të tij.

Kompetencat themelore për të gjithë nxënësit janë: kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit; kompetenca e të menduarit; kompetenca e të mësuarit për të nxënë; kompetenca për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin; kompetenca personale; kompetenca qytetare; kompetenca digjitale.

Padyshim, secila prej tyre mund të përvijëzohet, konkretizohet, shpërndahet në formën e duhur, në formatin e duhur që të mbërrijë tek fëmija në mënyrë të natyrshme, por edhe të pashmangshme njëkohësisht, nëpërmjet arsimit. Thjesht dhe sepse, interesi më i mirë për nxënësin, është të mësuarit mjaftueshëm në shkollë për:

- Të dëmshmen, të gabuarën, të tepruarën dhe të padobishmen.

Për shkak të impaktit të jashtëzakonshëm, vendit të madh që zë përdorimi i mjeteve të teknologjisë në jetën e fëmijës, përmbajtja në tekstet e arsimit parauniversitar, duhet të orientohet drejt modelit të një lënde të re, e cila të vlerësohet me intensitet e përkushtim të njëjtë me atë që iu kushtohet lëndëve si matematika.

Lidhur me këtë, të gjithë aktorët (edukatorë të shtëpisë apo të shkollës), duhet të japin kontribut në përfitim e teksteve shkollore efikase.

4.1. Kurrikulat dhe përmbajtja e tyre, mjete i lënë mënjanë sa i takon ndërgjegjësimin të vetë fëmijëve

Paradigma e re kurrikulare bazohet në konceptet e mëposhtme :

Filozofia arsimore është një sistem opinionesh për përparësitë aktuale dhe sfidat e së ardhmes, ajo i referohet gjithashtu një tërësie kërkesash për sigurimin e cilësisë së re arsimore. Ky këndvështrim na lejon të përcaktojmë misionin e së ardhmes. Kurrikula përcakton se çfarë nxënësit duhet të dinë dhe të jenë të aftë të bëjnë, si angazhohen ndaj përmbajtjes, si është të mësuarit e tyre, si matet ai (vlerësimi) dhe si është organizuar sistemi arsimor (konteksti). Të gjitha këto hapësira i adresohen procesit të zhvillimit të kurrikulës së një vendi, rajoni apo shkolle.⁷⁹

Por çfarë mund të arrihet nëpërmjet kurrikulave?

- Çdo synim afatshkurtër dhe afatgjatë, çdo orientim që studimet shkencore e çmojnë si të vlefshëm.

---

⁷⁹ Noti, Kozeta (2013) Kurrikula dhe aplikimi në tekstet shkollore sipas modeleve bashkëkohore, fq 3. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave sociale, Departamenti i Pedagogjisë dhe i psikologjisë.

Me bindjen se përvetësimet e marra përgjatë zhvillimit të niveleve të arsimit parauniversitar, lënë gjurmë dhe ndikojnë në jetën e fëmijës, hartimi i teksteve shkollore duhet të pasqyrojë dhe të përfshijë nevojat e sfidat që paraqiten. Angazhimet dhe sugjerimet, duhet të jenë gjithëpërfshirëse dhe të vijnë nga çdo palë e interesuar.

Në Itali, është ngritur tashmë i ashtuquajtur "Observatori mbi cilësinë e librit shkollore", një ent ky i shoqërisë civile që përfshin një sërë shoqatash. Në fund të çdo viti publikohet një listë e teksteve shkollore të vjetër e të rinj, duke ofruar të dhëna mbi karakteristikat e tyre, veçantitë didaktike, mbi efikasitetin, mbi aftësinë e nxitjes së mendimit të lirë. Në këtë rrugëtim, i rëndësishëm është edhe roli i shoqatave të prindërve me qëllim përputhjen e tyre me kërkesat dhe objektivat e familjarëve.⁸⁰

4.2. Kurrikulat dhe miratimi i implementimit të teksteve të detajuara dhe të zgjeruara mbi keqpërdorimin e mjeteve të teknologjisë dhe internetit

Legjislacioni me anë të kurrikulave mund të përpiqet t'u flasë fëmijëve dhe jo vetëm të rriturve. Si mundet legjislacioni "t'u flasë fëmijëve ? »

Paradigma e re kurrikulare nuk ka parashikuar zëvendësimin e kurrikulës ekzistuese me një kurrikul të re, por ta ridimensionojë, ta modifikojë, ta rimodelojë. E rëndësishme ka qenë që ky ridimensionim të jetë në përputhje me vizionin arsimor që nuk ka qenë një përcaktim

---

⁸⁰ Noti, Kozeta (2013) Kurikula dhe aplikimi në tekstet shkollore sipas modeleve bashkëkohore, fq 31. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave sociale, Departamenti i Pedagogjisë dhe i psikologjisë.

rastësor, por i bazuar në vizionin e zhvillimit të vendit. Qëllimi i paradigmës së re është që të ndikojë që të gjithë nxënësit të funksionojnë në mënyrë optimale në shoqërinë e së tashmes dhe të së ardhmes. Ajo mban parasysh dinamikën e realitetit në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar dhe të njerëzve në veprim.⁸¹ Edukimi për prindërit është një refren tashmë, atyre iu thuhet e shkruhet përditë ‘të mbajnë larg fëmijët nga interneti...etj’’. Një rutinë, e vlefshme patjetër, por i tillë duhet të jetë edhe ndikimi i drejtpërdrejtë tek fëmijët. Edukimi i tyre përmes arsimit në të përvetësuarit e reflekseve në shmangien e teprive në përdorimin e teknologjisë, duhet të jetë një synim. Krahas lëndës së kompjuterit, duhet të vijë një lëndë e mirëpërdorimit të tij, e kufizimit të këtij përdorimi. Sërish, implementimi në praktikë, i teksteve të detajuara dhe të zgjeruara mbi keqpërdorimin e mjeteve të teknologjisë dhe internetit, mundëson që fëmija të ndërgjegjësohet në mënyrë institucionale dhe periodike mbi këtë keqpërdorim, gjithmonë për mirëqenien e tij personale.

5. PËRFUNDIM

Parë në dritën e sa më sipër, kurrikulat mësimore në të gjitha nivelet e arsimit parauniversitar duhet të jenë të hartuara në përputhje me risitë dhe aspektet që më së shumti afektojnë sferën e zhvillimit të fëmijës, dhe gjithmonë në përputhje me interesin më të lartë të tij.

---

⁸¹ Noti, Kozeta (2013) Kurikula dhe aplikimi në tekstet shkollore sipas modeleve bashkëkohore, fq 2. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave sociale, Departamenti i Pedagogjisë dhe i psikologjisë.

Legjislacioni përkatës duhet të mirëpërcaktojë direktiva, të implementojë lëndë, të orientojë politika mësimore, që detoksimi i fëmijës në veçanti por edhe edukimi dhe qasja e edukimit të fëmijës në përgjithësi, të vijë si rezultat i nxënies së vazhduar prej vetë fëmijës.

Formimi dhe mbrytja e fëmijës, me idenë e ruajtjes së masës së duhur dhe pa e tepruar me praninë e "tre prej katrorëve më të dëmshëm për çilimillëqet: televizori, kompjuteri dhe celulari"⁸², nuk duhet të jenë vetëm një moralizëm, ndërgjegjësim mediatik, çështje të trajtimit social e psikologjik, por duhen konceptuar edhe nën "kopertinën" e një lënde shkollore të mirëdetajuar, siç janë edhe lëndë të tjera të traditës mësimore aktuale. Përmbajtja e lëndëve që zhvillohen në shkollë, është e rëndësishme dhe me një ndikim të padiskutueshëm. Mund të dështohet duke dhënë direktiva të veçanta për edukatorët e të gjithë natyrave, por mund të sigurohet sukses i qëndrueshëm, afatgjatë dhe shpresëdhënës duke i folur drejtpërsëdrejti fëmijëve.

Subjektet, që ngarkon me detyra legjislacioni mbi arsimin parauniversitar, i ndërthurur edhe me legjislacionin mbi të drejtat e fëmijës, i kanë hapësirat e nevojshme për të ndërmarrë një angazhim të thelluar në përmbajtjen kurrikulare, duke parashikuar në atë përmbajtje çfarë e shohim si të rëndësishme dhe urgjente për të ndërhyrë në botëkuptimin e fëmijës. Gandi ka thënë : "Nëqoftëse dëshirojmë të krijojmë një paqe të qëndrueshme, duhet të fillojmë nga fëmijët."

Mund të shkojmë edhe më tej, nëqoftëse dëshirojmë një sistem të qëndrueshëm vlerash e një shoqëri të qëndrueshme, duhet të fillojmë nga

---

⁸² Saqellari, Spiro (2011). *Autizmi në këndvështrimin psiko-edukativ*, fq. 24.

fëmijë të lirë e të çliruar nga çdo lloj varësie. Shtetet, shpesh herë kanë ndërhyrë për të mbrojtur në të shkuarën, interesat e fëmijëve. *Ndalimi i punës për fëmijët dhe futja e konceptit të arsimit të detyrueshëm*, dy raste që i takojnë "shtetit dado"⁸³, dhe që tashmë janë të normuara e të zakonshme, të dyja erdhën si përgjigje e ndryshimeve të rëndësishme kulturore dhe shoqërore, dhe ishin konsideruar të dyja për kohën e implementimit, si shkelje e madhe e të drejtës prindërore. Ndërhyrja e shtetit që po sugjeroj këtu, nuk është një diktat qeverie dhe as këshillë për rritjen e fëmijëve. Thjesht, shtetet duhet të ndihmojnë për t'i dhënë çdo qytetari, mesazhin e mësuar nga shkenca se si zhvillohen fëmijët dhe për çfarë kanë nevojë ata në faza të ndryshme. Si hap i parë, kjo mund të bëhet nëpërmjet sistemit arsimor.⁸⁴

Edhe një herë, shumëçka mbi përfitim të mirë mbi masën dhe kujdesin e përdorimit të mjeteve të teknologjisë dhe internetit, kulturën e duhur të fëmijëve rreth tyre, detyrë që sot shihet kryesisht si paketë prindërore për t'u përmbushur, me anë të mësimit në shkollë që në fazat më të hershme, mund të vijë natyrshëm e përditshmërisht tek fëmijët, në të mirë të së tashmes dhe të ardhmes së tyre.

---

⁸³ Shënim: "Nanny State", në anglisht, është termi që përdoret për një qeveri që konsiderohet se ndërhyr më shumë se ç'duhet në zgjedhjet personale.

⁸⁴ Palmer Sue, (2007) *Toxic Childhood. How the modern world is damaging our children and what we can do about it?* Fq. 294 - 295

BIBLIOGRAFI

Deklarata e të Drejtave të Fëmijës, Asambleja e Përgjithshme e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, (1959).

Konventa për të Drejtat e Fëmijës, Asambleja e Përgjithshme e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, (1989).

Ligji për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Shqipërisë, me ndryshimet përkatëse. (2012).

Palmer, Sue (2007) *Toxic Childhood. How the modern world is damaging our children and what we can do about it?*

Saqellari, Spiro (2011). Autizmi në këndvështrimin psiko-edukativ.

Jim Taylor, PhD. *Children's Immersion in Technology is "Shocking" Do you know how much technology your children are using?*

Noti, Kozeta (2013) *Kurrikula dhe aplikimi në tekstet shkollore sipas modeleve bashkëkohore*. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave sociale, Departamenti i Pedagogjisë dhe i psikologjisë.

UNIVERSITY COLLEGE
BEDER

Address

"Jordan Misja" St, Tirana - Albania

Contact: Tel: + 355 4 24 19 222

www.beder.edu.al, e-mail: bjh@beder.edu.al

